

ŠTUDIJSKI KROŽKI

KOT PRISPEVEK K RAZVOJU
LOKALNE SKUPNOSTI

ŠTUDIJSKI KROŽKI

Izdajatelj: JZ KTRC Radeče

Zanj: Marija Imperl

Uredniški odbor: Dr. Nevenka Bogataj
Marija Imperl
Jože Prah

Avtorji prispevkov: Dr. Nevenka Bogataj, mag. Zvonka Pangerc
Pahernik, Mateja Pečar, Jože Prah, Marija Imperl,
Barba Štemberger Zupan, Dušanka Černalogar,
Polona Kavčič, Darja Lahajnar, Jerneja Čoderl,
Katja Roš, Nada Babič, Natalija Planinc, Polona
Knific, mag. Tatjana Dolžan Eržen, Tatjana
Kavšek, Tatjana Gostiša, Zdenka Jamnik, Boštjan
Škrlep

Priprava za tisk: Marjan Artnak Lesart
Tisk: Tiskarna DTP Ljubljana
Lektura: Katka Imperl

Naklada: 500 izvodov
Leto izdaje: 2013

Copyright by KTRC Radeče, Radeče, maj 2013.
Vse pravice pridržane, tiskano v Sloveniji; publikacija je brezplačna.

Izdajo knjižice je omogočila Pahernikova ustanova, Malgajeva 6,
2360 Radlje ob Dravi, Slovenija;
zanjo Maks Sušek, susekmaks@gmail.com.

ob sodelovanju Andragoškega centra Slovenije, Zavoda za gozdove Slovenije
in JZ KTRC Radeče.

Kazalo vsebine:

Kazalo vsebine:.....	2
Seznam kratic.....	4
ZAHVALA.....	5
1 Uvod.....	6
1.1 Osebna izkaznica slovenskih študijskih krožkov, ki jih vodi ACS.....	7
1.2 Skupnost, ki se uči — kaj je to?.....	8
1.3 Parada učenja — nova priložnost za srečanje študijskih krožkov.....	11
2. Razvoj študijskih krožkov v okolici Radeč od začetkov do danes.....	13
3. Študijski krožki prispevajo k gospodarskemu razvoju.....	17
3.1 Od vznika do evra za radeške lastnike gozdov.....	17
3.2 Mednarodni študijski krožek ICS XXVII.....	22
3.3 Gozdni sadeži — vrnitev h koreninam v Posavju.....	26
3.4 Krompir iz Šenčurja.....	30
3.5 Aktivno ohranjanje rokodelstva na Cerkljanskem.....	34
3.6 Hudokoški olcarji.....	39
3.7 Naše učenje — naši uspehi ob Dravi.....	41
3.8 Zgodovinske poti skozi gozd na Livškem — Topolovška pot.....	45
3.9 Gribeljski žbul.....	49
3.10 Društvo Anbot Piran je nastalo iz študijskih krožkov.....	53
3.11 Kako so na slovenskem Javorniku včasih živeli?.....	59
3.12 Slamnikarstvo v Domžalah.....	63
3.13 Sopota.....	69
3.12. Dve cerkniški izkušnji.....	72
3.13 Žage in mlini v Vuzenici in okolici.....	76
3.14 Lesena hiša na Kozjaku.....	77
3.15 Pohorski furmani.....	80
3.16 Solčavski gorski les.....	82
3.17 Kulturna dediščina Sorice — kozolec in pot stavbne dediščine.....	85
3.18 Gozdna učna pot Kres in metode vodenja.....	87

Seznam kratic

- ACS — Andragoški center Slovenije
- DEKD — Dnevi evropske kulturne dediščine
- EPUO — Evropski program za učenje odraslih
- KTRC — kulturno turistični rekreacijski center
- KŽK – kmetijsko živilski kombinat
- LAS MDD — lokalna akcijska skupina Mislinjske in Dravske doline
- NVO — nevladna organizacija
- PD — planinsko društvo
- ŠK — študijski krožek
- TD — turistično društvo
- TVU — teden vseživljenjskega učenja
- ZDUS — zveza društev upokojencev Slovenije
- ZGS — zavod za gozdove Slovenije
- ZIK — zavod za izobraževanje in kulturo

ZAHVALA

AVTORJI KNJIŽICE SE ZA SODELOVANJE IN NJIHOV CENJENI PRISPEVEK K NASTANKU KNJIŽICE ISKRENO ZAHVALJUJEMO VSEM ČLANICAM IN ČLANOM ŠTUDIJSKIH KROŽKOV TER NJIHOVIM MENTORJEM. ZAHVALJUJEMO SE TUDI KATARINI SESET ZA NJENO POMOČ PRI TEHNIČNEM UREJANJU KNJIŽICE.

ISKRENO HVALA!

1 Uvod

Knjižica je namenjena širokemu krogu bralcev, ki bodo v njej uzrli primere dobrih praks in kako smo lahko tudi z majhnimi finančnimi vložki uspešni in učinkoviti. Izdana bo ob zaključku Parade učenja, ki bo na svoji zadnji letošnji postaji obiskala občino Radeče. Nastala je kot plod sodelovanja in povezovanja krožkarjev in krožkaric, ki pod okriljem Andragoškega centra Slovenije že več kot desetletje delujejo, ustvarjajo in povezujejo. Našim željam, da z vzgledi nadaljujemo naše učno poslanstvo, je prisluhnila Pahernikova ustanova in finančno omogočila izdajo.

V razvoju paradigme in vrednot trajnostnega razvoja si želimo v lokalni skupnosti najprej povezovati in združevati, predvsem pa iskati dobronamerne in inovativne poti, ki najdejo ravnovesje med sklopi narave, človeka in gospodarstva.

Kako v lokalni skupnosti prepoznati dobre ideje? Kako jih sploh najti in povedati ter realizirati? Odgovori na ta preprosta vprašanja so še kako pomembni za naš planet in nas same, za kakovostno življenje.

Morda ga lahko prepoznamo v delovanju učečih se skupin, ki jim pravimo študijski krožki. So majhne skupine ljudi, ki jim je pohlep tuj. Pomembno jim je učenje in podajanje spoznanj skupnosti. Študijski krožki so primeri dobrih praks, kako iz »spečih« ali izjemno razigranih ljudi narediti nekaj novega in dobrega, tako zase kot za skupnost. Njihovo delovanje oplajata prostovoljnost in vseživljenjsko učenje.

V knjižici so številni primeri, ki nakazujejo vsak zase, pa vendar skupaj, da ni nič nemogočega. Da želimo in znamo z dobrimi idejami narediti skupnost živo. Jo povezati in narediti odgovorno in vredno. (Jože Prah)

1.1 Osebna izkaznica slovenskih študijskih krožkov, ki jih vodi ACS

Načela delovanja študijskih krožkov (ŠK) so ustvarjalnost in aktivna udeležba, svobodna izbira ciljev, strnjenost in načrtovanje dela, dejavno spreminjanje okolja, upoštevanje izkušenj posameznika in skupine, enakopravnost, demokratičnost in sproščeno sodelovanje. krožki, ki jih vodi Andragoški center Slovenije, so značilni po samoorganizaciji in vezi z lokalnim okoljem oziroma domačo kulturo. Viri znanja so zelo različni (interni, eksterni). Druženje in učenje sta prepletena. Zaključni dogodek za javnost je obvezen in predstavlja realizacijo akcijskega cilja. Prostorska razpršenost ŠK je izjemna, saj letno delujejo v približno 80 krajih. Svoboda izbire in dolgoletno načrtno spremljanje delovanja ŠK omogočata izjemen vir podatkov, ki jih nacionalni koordinator — ACS, uporablja za argument nadaljnega državnega sofinanciranja, pa tudi za projekte, ki projektu omogočajo dodano vrednost. Del ŠK se nadaljuje v obliki nadaljnega načrtnega sodelovanja, lahko celo društveno organiziranega. Kakovost delovanja ŠK je zagotovljena z osebno pisno zavezo mentorja k upoštevanju ključnih načel, evalvacijami na državni ravni na podlagi metodološko preverjenega postopka zbiranja podatkov, rednimi stiki med ACS, mentorji in občasno tudi z udeleženci ter s sprotim, neposrednim in javnosti dostopnim vpogledom v delovanje na spletnem mestu <http://sk.acs.si>. ŠK vsako leto oplemenitijo državna sredstva z dodatnimi sredstvi, ki jih samoiniciativno zberejo z naslova projektov ali lokalnih skupnosti oziroma s prostovoljskim delovanjem. Pomembno je tudi, da so vrata v ŠK odprta vsem, zato v njih sodeluje vsaj tretjina tistih, ki v izobraževanju sicer niso pogosto dejavni. Pestrost vsebin v ŠK je odraz svobodne izbire in ustvarjalnosti sodelujočih ter veččin in osebnega truda mentorjev. Vsebina, potek in zahtevnost ŠK so odraz moči, zato odziv v ŠK raste. Najvišja kakovost izvedb je bila dokazana predvsem v obmejnih območjih, kjer na splošno učnih priložnosti primanjkuje. Podrobna predstavitev najpogosteje izbranih vsebin (dediščina) in medgeneracijskega sodelovanja v ŠK so na voljo v zborniku, ki je z evropskimi

sredstvi izšel avgusta 2012, z naslovom »Študijski krožki, iz korenin k novim izzivom za življenje v skupnost«. V zborniku je ovrednotena tudi vloga učenja v majhnih skupinah za preseganje individualizma na najosnovnejši ravni skupnosti — v kraju.

Več o študijskih krožkih je na voljo na spletnem mestu in pri dr. Nevenki Bogataj (Andragoški center Slovenije; 01 5842 579; nevenka.bogataj@acs.si).

1.2 Skupnost, ki se uči — kaj je to?

Skupnost, njeno učenje in definicija nas zanimata iz več razlogov. V družbi znanja dobivajo socialne spretnosti vse večji pomen, te pa ne morejo nastajati in se ohranjati posamično. Sposobni bi naj bili (bolj) avtonomnega, strpnega in hkrati sodelujočega obnašanja kot v času razcveta individualizma ali ideološkega povečevanja skupnosti v polpretekli zgodovini. Slovenija zaostaja na področju učenja o tem, kako bolje živeti v skupnosti. Zato je »učenje, da bi znali živeti v skupnosti« bistvena naloga vzgoje in izobraževanja, v katerem sta lahko pristopa dva:

1. odkrivanje drugih ljudi in
2. vključevanje v skupne naloge.

Pri skupnem delu se rojeva nova identiteta sodelujočih, ki omogoča preseganje osebnih navad in poudarja njihove skupne značilnosti, ne pa razlike. Jasna in utemeljena uporaba pojma omogoča racionalno in učinkovito komunikacijo in ogib situacijam, ko ima isti pojem/termin v različnih kontekstih zelo različne pomene, na kar je družboslovje pozorno že dlje časa.

V projektu *Uresničevanje prenovljenega Evropskega programa za učenje odraslih 2012–2014 v Sloveniji (EPUO)* smo se lotili opredelitve pojma »učeeča se skupnost« kot ene izmed nalog projekta. *Parade učenja* so motivacijski

dogodki, v pripravo katerih so vključeni dosedanja nagrajenci Tedna vseživljenjskega učenja, ki so se izkazali na področju skupnostnega učenja.

Skupina še ni skupnost. Če skupina s časom oblikuje skupno identiteto ali izhaja iz skupne preteklosti ter oblikuje razvojno vizijo ter si za njeno uresničevanje razdeli vloge, lahko govorimo o skupnosti. Skupnost torej nujno vključuje konfliktna situacije in obdobja. Ključna je njena odgovornost za skupno, da ne ostane le na ravni zadovoljevanja posameznikovih interesov, ki jih posamično pač ni mogoče uresničiti (npr. prijeten izlet, timsko doseganje ciljev projekta ipd.). Primer skupine, ki se je spojila s skupnostjo in jo z učenjem oplemenitila, je kar študijski krožek domačinov, ŠK Sopota. Zato upamo, da ta skupnost prihodnost oziroma razvojno vizijo izbira sama ali v njenem oblikovanju vsaj sodeluje, saj bi bila brez nje ogrožena. Zunanji vplivi (občina, javne institucije ipd.) so namreč lahko pomembna spodbuda ali opora, a le dokler skupnost ostaja za to vizijo subjekt in ne objekt. Za prihodnost so torej ključni sodelovanje tudi v vertikalni smeri, močna identiteta in odprtost skupnosti za zunanje vplive. S pozitivno selekcijo (idej, razvojnih ukrepov, ljudi) in vzdrževanjem kritične zavesti, znanj in ravnovesjem med lastno vizijo in omenjenimi vplivi se zdi razvoj obetaven.

Z učenjem, in sicer priložnostnim, neformalnim in formalnim (npr. ob druženju, v študijskih krožkih ali v šoli), se skupnost samouresničuje, razvija in skozi generacije ohranja svojo skupno identiteto. Identiteta skupnosti vključuje ekonomski vidik (gospodarnost) in neekonomski vidik (solidarnost, prostovoljstvo, skupnostni simboli), ki morata biti uravnovežena, ker se le tako lahko uresničuje odgovornost do skupnosti in virov za njeno preživetje. Skupna identiteta vključuje tako preteklost skupnosti (npr. zgodovinski spomin) kot njeno usmerjenost v prihodnost (skupna vizija). Skupnostnega učenja za samouresničevanje, medgeneracijskega prenosa vrednot in znanj, vzajemne soodgovornosti in podobnih lastnosti skupnosti ni moč zaukazati od zgoraj navzdol, ampak se od spodaj navzgor lahko razvijejo le v daljšem obdobju in

ob upoštevanju nekaterih zakonitosti, med katerimi je tudi neodvisnost od denarja. Prostovoljstvo je torej pomemben element skupnosti.

V Sloveniji razpolagamo s številnimi primeri dobrih praks skupnosti in skupnostnega učenja. Zbirka primerov naj bo spodbuda učenju in posnemanju, pa tudi kritičnemu razmisleku o lastnih skupnostih in okoljih, v katerih živimo. Za projekt EPUO je poskusno oblikovana naslednja opredelitev učeče se skupnosti, ki jo v nadaljevanju predstavljene primeri dodobra pretresejo in dodatno izpopolnijo: *»učeeča se skupnost so med seboj daljše časovno obdobje povezani ljudje, med katerimi so se z osebnimi stiki razvili posebni medsebojni odnosi, v katerih vsi vplivajo na odločitve in pravila delovanja skupnosti.«*

Dr. Nevenka Bogataj, ACS (nevenka.bogataj@acs.si) in Mateja Pečar, ACS (mateja.pecar@acs.si).

1.3 Parada učenja — nova priložnost za srečanje študijskih krožkov

Prizadevanja Evropske komisije, da bi se Unija izvila iz primeža dolgotrajne krize in izboljšala svoj družbeno-ekonomski položaj, je vse od leta 2000 močno čutiti tudi na področju izobraževanja, saj je slednje prepoznano kot eno od ključnih gibal razvoja. Upošteva načelo subsidiarnosti, po katerem države ohranjajo svojo suverenost na tem področju, se Komisija omejuje na izdajanje priporočil, zapisanih v strateških dokumentih, ter na sofinanciranje dejavnosti, ki omogočajo vzajemno učenje. V zadnjih letih se močno zavedajo tudi tega, da še tako dobra strategija ne zaleže, če ne doseže ljudi in ne zaživi v praksi, tam pa se oblikujejo spoznanja in sporočila, ki romajo nazaj, na raven politike, zato da se plemenitijo eni in drugi.

Konec leta 2011 je bil sprejet prenovljeni Evropski program za izobraževanje odraslih, ki opredeljuje štiri kompleksna prednostna področja (znotraj njih pa kopico priporočil):

- izvajanje vseživljenjskega učenja in mobilnosti,
- izboljšanje kakovosti in učinkovitosti izobraževanja in usposabljanja odraslih,
- spodbujanje pravičnosti, socialne kohezije in aktivnega državljanstva s pomočjo izobraževanja odraslih ter
- spodbujanje ustvarjalnosti in inovativnosti odraslih in njihovih učnih okolij.

Za uresničevanje tega programa so bili v državah članicah imenovani nacionalni koordinatorji, ti pa so zasnovali projekte, ki bodo prispevali k ozaveščanju javnosti o pomenu in vseprisotnosti izobraževanja odraslih. V Sloveniji smo projekt povezali s Tednom vseživljenjskega učenja (TVU) in kampanjo Zgledi vlečejo, ki temelji na dobitnikih priznanj za izjemne dosežke v izobraževanju odraslih. Od septembra 2012 do avgusta 2014 bosta v projektu s podporo evropskih sredstev izpeljani dve skupini dejavnosti. V okviru TVU

2013 in 2014 bodo v sodelovanju z izbranimi koordinatorji TVU na sedmih lokacijah po Sloveniji organizirane *Parade učenja – dnevi učečih se skupnosti*. Parado učenja 2013 tako sestavlja zaporedje festivalskih in strokovnih dogodkov v Novi Gorici (10. maja), Žalcu (13. maja), Slovenj Gradcu (14. maja), na Jesenicah (15. maja), v Novem mestu (16. maja), Murski Soboti (17. maja) in Radečah oziroma na Magolniku (19. maja). Rezultat drugega sklopa dejavnosti pa bodo štirje videofilmi, v katerih bodo prikazani primeri dobre prakse izobraževanja odraslih v Sloveniji. Več o projektu je predstavljeno na spletnem mestu <http://tvu.acs.si/paradaucenja.si>.

Pri obeh sklopih dejavnosti ne gre brez študijskih krožkov, ki so tudi sicer naš paradni konj. O njih s ponosom govorimo, kadar predstavljamo slovensko neformalno izobraževanje odraslih v tujini, doma pa razvejana in raznolika mreža študijskih krožkov pomeni uspešno obliko interesnega, ciljno naravnane povezanosti, ki ima širše in dolgotrajne učinke — za posameznika in skupino ter njeno okolje. Krožki prizadevno in vztrajno delujejo v vsakodnevem življenju, so pa tudi posebne priložnosti, ob katerih se predstavijo v vsem svojem sijaju. Zato ni nič nenavadnega, da so ŠK-ji pomemben partner v vsakoletnem »Tednu vseživljenjskega učenja«, da se pogosto pojavljajo med dobitniki priznanj in da se vključujejo tudi v Parado učenja. Srečanje študijskih krožkov na zaključni Paradi učenja na Magolniku je po eni strani priložnost za prikaz in proslavitev doseženega, po drugi pa nedvomno prinaša navdih za nove izzive, uglasene na realne potrebe časa. Slednji terja gospodarske učinke ob uravnovešenem osebnem razvoju ter zagotavljanju trajnosti in sožitja v ožjih in širših skupnostih. Študijski krožki se tega že zavedajo in ustrezno delujejo, zato je še toliko bolj pomembno, da se sliši in širi njihov glas.

Mag. Zvonka Pangerc Pahernik, ACS (zvonka.pangerc@acs.si)

2. Razvoj študijskih krožkov v okolici Radeč od začetkov do danes

Vsako okolje je nekaj posebnega in lepega, lačno novosti. V naših krajih so bili študijski krožki popolna neznanka. Zanje sem prvič slišal na kmetijsko-gozdarskem sejmu v Kranju leta 1999. Navdušili so me in ko smo ustanovili krožek za gozdarje in kmetijce, se je začelo novo poglavje. Udejanjila se je združitev idej, hobijev, stroke ter dejanskih možnosti mojega delovanja. Prišlo je do premika v razmišljanju. Tisto prej je bilo brez neke filozofije, ni bilo celostnega pogleda, bili so odzivi na trenutne potrebe.

Svibno je bilo sam sebi zadosten kraj. Zgodovinsko bogat, a nepovezan. Pod ruševinami starega gradu smo želeli sami sebe napolniti z močjo svojega kraja in potem tudi sokrajanom, sosedom, znancem in prijateljem dati del te energije z vizijo kakovostnega druženja, ki ima hkrati jasen cilj.

Ljudi ni bilo težko navdušiti, čeprav je bilo od začetka vse mentorje strah, ali bodo ljudje prišli na študijski krožek. Tudi mene je bilo strah, normalno, toda bil sem aktiven v kraju, v KS, na občini, marsikaj sem počel. Neko nedeljo po maši sem izobesil plakat, povabil. Bilo je presenetljivo — prišli so čisto drugi ljudje, kot sem pričakoval. Ostalo nas je dvanajst in kar hitro smo zastavili cilje. V kraju se je začelo dogajati. Na začetku smo veliko časa namenili temu, da smo razložili, kaj sploh je neformalno izobraževanje, čemu je namenjeno in zakaj se različni ljudje sploh zbiramo, zakaj smo skupaj, kaj želimo. Pozneje smo napravili marsikaj zanimivega — izdali smo prospekte, gradiva, priredili ekskurzije, srečanja, želeli smo najti pot za vzpostavitev dopolnilnih dejavnosti. Naredili smo turistično-zgodovinsko gozdno učno pot. Izdali smo knjigo. Po Sloveniji smo obiskali zanimive krožke. To je bilo že izobraževanje širšega okolja, prišlo je še več ljudi.

Razmišljal sem tudi, kako bi se, v skladu z novimi spoznanji v okolju, v kraju še dalo povezati. Organiziral sem planinski pohod na malo poseljeno kmetijsko območje, kjer sem delal kot gozdar. Tu je veliko zapuščenih kmetij, samskih moških, žensk, degradirano okolje. Ljudje tu so bili otopeli. Imeli pa so nekaj, česar nikjer v Sloveniji in Evropi ne najdemo več — na območju 2000 hektarov na leto še vedno gori 20 do 30 oglarskih kop. Zbral sem vse, ki so v KS kaj pomenil in predstavil koncept »Oglarske dežele«. Potem sem sklical vse oglarje in govoril z njimi. Odzvali so se pozitivno, začutili so projekt. Oglarji so imeli interes, videli so se v tem, ogromno dela so bili pripravljene vložiti zastonj. To je bil pravi začetek, čeprav sem svoje zamisli predstavil zvečer, na vaški veselici. Od tu naprej se je dogajalo kar samo od sebe. S to oglarsko dejavnostjo smo se do danes predstavili ne le doma, pač pa po vsej Evropi. Zdaj sem pogosto vabljen predavati kam drugam, tudi v tujino. Zelo sem ponosen na to, da so ob podpisu deklaracije o kulturni identiteti osmih evropskih držav vnesli tudi gozdarski del, tudi s pomočjo mojega referata. Referat smo pripravili neke davne deževne nedelje, ko se nas je zbralo več sto krajanov z enim samim ciljem — družiti se in se spoznavati, pozneje pa se je iz tega rodila zamisel o Oglarski deželi. Na Dolah pri Litiji, kjer ljudje znajo nekaj posebnega, kuhati oglje, smo Oglarsko deželo predstavili celi državi. Tako so iz prvotnega krožka na Svibnem izšli novi študijski krožki v kraju in širše.

V osamljeni dolini so se na tak način povezale kmečke žene, vdove, ki se prej med seboj sploh niso družile. Krožek je povezal celoten kraj, mlado in staro. Tu zdaj letno organizirajo več prireditev, nastajajo nova društva, kraj živi čisto drugače. Čutiti je zalet. Tu so aktivne 70 let stare ženske, ki si prej niso nikoli upale nastopiti v javnosti, zdaj pa so v maškarah nastopile same, samozavestno kaj povedale. In lastniki gozdov. Gre za vprašanje preživetja v EU. Študijski krožek smo poimenovali Od vznika od evra. Ti mladi fantje imajo ogromno znanja, zadeve hitro razumejo in so pripravljene sodelovati. Hkrati pa jih doslej ni nihče videl kot snovalce razvoja, pobudnike razmisleka o našem skupnem vrednotenju vlog gozda. Ali znamo kmetje, podeželani te

vloge zaviti v »celofan« in prodati? Nas cenijo tisti, ki prihajajo v naš gozd ponje?

In tako dalje — ljudje še veliko znajo in se želijo izkazati, se povezati, pokazati in zapeti. Tukaj je razen zloženek in knjig še zgoščenka in filmi, ki govorijo o nas. Spoznanje, da povezovanje, združevanje in spoštovanje lahko dajejo trajnostni razvoj ob dejavnostih ob mednarodnem letu gozdov, je nedvomno recept za bodočnost. Kakovostno in inovativno vključevanje v različne subjekte, formalne in neformalne, je srčika delovanja. In kot mentorji imamo izjemno srečo, da smo lahko ... preprosto mentorji.

Biti širok pomeni biti majhen. In ta majhnost sama daje velikost, ki je tržno blago z izjemno veliko dodano vrednostjo. Je v nas samih in prehaja iz nas kot celote.

Šablonam življenja se res da iztrgati z različnimi izobraževanji. Na tak način greš čez vse kalupe, brez negativnih posledic za okolje, službo, zase. Postajaš močnejši. Na neformalni način se lahko veliko naredi, prideš lahko prav tako visoko kot po formalni poti. Časa ne deliš na »službeni« in »prosti« in vse postane prosti čas polnosti.

Jože Prah, ZGS (prah.joze@volja.net)

Študijski krožki so v Radečah prisotni dobrih deset let. Iz prvotnega nezaupanja domačinov in strahu pred nastopanjem so se razvile dejavnosti, ki plemenitijo posameznike in lokalno skupnost. Danes so študijski krožki utečena stalnica. Odvijajo se spontano in usmerjeno, usposobljeni mentorji so si pridobili zaupanje ljudi in znajo prisluhniti njihovim potrebam in željam. V podeželskem okolju, kjer je malo priložnosti za formalno učenje, kjer je čas za druženje in učenje omejen zaradi kmečkih opravil in družinskih obveznosti, so krožki postali jedro spontanega razvoja z učenjem. Nesebičen medsebojni pretok znanja in izkušenj ter pripravljenost slediti prosto izbranim ciljem ustvarja močne medsebojne vezi, ki koristijo tudi na drugih področjih njihovega udejstvovanja. Vseživljenjsko učenje je postalo okvir vsakodnevnih dogajanj in

pomembno sooblikuje življenje na vasi. Različno obarvane teme, s katerimi se ukvarjajo študijski krožki, vključujejo bogate izkušnje in znanja starejših, obenem pa se v njih zaznava tudi svež veter, ki prihaja iz vrst mladih. Sodelovanje vseh generacij se kaže v medsebojnem spoštovanju in povezovanju. Srečujejo se mladi in stari, moški in ženske, izobraženci in preprosti ljudje.

Krožki se rodijo in delajo, nekateri nato ugasnejo, drugi pa živijo več let. Vsak ob svojem zaključku pušča sledi, ki so vidne še dolgo. Ostajajo spomini in spoznanja, da skupaj zmoremo več, da je s prostovoljnim sodelovanjem in prizadevanjem včasih mogoče doseči pomembne cilje. Posebno pomembno je, da je študijske krožke prepoznala kot nosilce aktivnega vključevanja v občinske razvojne programe tudi lokalna skupnost. Javni zavod KTRC Radeče, v okrilju katerega že nekaj let delujejo študijski krožki, ob podpori občine sodeluje pri razvojnih ambicijah, kjer je povezanost, sodelovanje, prostovoljstvo in tovarištvo mnogo krat enakovredno finančnim spodbudam. Redno vključevanje in predstavljanje članov študijskih krožkov na prireditvah v občini in širše, medijska podpora lokalnih in nacionalnih časopisnih in televizijskih hiš in spoštovanje njihovega dela so razlogi, da se člani študijskih krožkov udeležujejo tudi različnih mednarodnih srečanj in da so vedno pripravljeni v goste sprejeti domače ali tuje učne skupine, različne delegacije in vsakogar, ki pride v našo občino. Njihovi uspehi so bili nagrajeni z občinskim priznanjem, priznanje Andragoškega centra Slovenije pa so za svoje delo prejeli skupina Ljudskih pevcev iz Svibnega in mentor Jože Prah.

Marija Imperl, KTRC Radeče (marija.imperl@ktrc.si)

3. Študijski krožki prispevajo k gospodarskemu razvoju

3.1 Od vznika do evra za radeške lastnike gozdov

V ŠK Od vznika do evra se zbira okoli 15 lastnikov gozdov iz občine Radeče, Laškega in Zagorja že vse od leta 2004, predvsem v jesensko-zimskem času. So različnih starosti, kmetje in polkmetje in imajo različne ravni formalno priznanega znanja. Delujejo pod okriljem Andragoškega centra Slovenije in Zavoda za gozdove Slovenije ter so člani Društva lastnikov gozdov Sopota - Laško, oziroma Zveze lastnikov gozdov Slovenije.

Ne bojijo se iskati novih znanj. Ideje in izkušnje se med seboj brusijo. Iščejo ideje in poti do unovčenja svojega lastništva nad gozdnim prostorom. Ne odmerka in ne subvencije, ki jim ga bo dal tujec pod pogojem, da izpolnijo

zapletena pravila, temveč pošteno prislužen denar. Spoznavajo, da danes ni več glavno, kako hitro izdelati hloed in ga dobro prodati, temveč kako bodo znali svoje posebno drevo, stezo skozi gozd, poseben razgled, izvir vode ali tišino in šelestenje listov vtakati v razvojne cilje okoljskih in podeželskih programov. Vedo, da le eno posebno drevo ali ena posebna steza ne more roditi nove dodane vrednosti. Vedo, da je posameznik premalo. Zato morajo najti skupne rešitve, takšne, ki bodo sprejemljive vsem lastnikom določenega prostora. Ker le oni sami dodobra poznajo svoj prostor, je prav, da znajo samozavestno povedati, kaj želijo od služb, ki delujejo v njihovem imenu. Prepogosto smo priče, da so javni centri le vir denarja za zaposlene. Ker je lastnik gozda oziroma kmet tisti, ki ureja večino slovenskega okolja, mu kot takšnemu gre ves posluh države.

Slovensko podeželje je doživelo že veliko razočaranj. Zato ljudje želijo stati drug ob drugem in ob medsebojni povezanosti najti pravi partnerski odnos, tako pa hoditi po poti, ki nam daje in kateri tudi sami lahko trajnostno dajemo.

V paleti akcijskih ciljev so se vprašali — kaj bomo naredili, kako bomo to predstavili, kaj bomo v okolju dosegli? V paleti izobraževalnih ciljev pa — kaj se bomo naučili, kaj bomo pri sebi spremenili, kako bi se radi spremenili?

Vsako leto v mesecu januarju naredijo evalvacijo svojega dela in si zastavijo nove cilje. Ti cilji so izobraževalni cilji, ki se ponavljajo, a jih v konkretnih dejstvih dopolnjujejo. Tako so si na prvem srečanju zadali teme svojih srečanj, kot so:

- sporazumevanje,
- funkcije gozda,
- divjad — gozd in lovska zakonodaja,
- nega gozda, gojitvena opravila,
- sečnja in spravilo lesa,
- krojenje lesa,
- prodaja lesa in vrednotenje ostalih gozdnih funkcij in

- varno delo v gozdu.

En ali več udeležencev si izbere eno temo, ki jo ob pomoči mentorja pripravijo. Medse povabijo tudi goste.

Ena glavnih srčik srečanj je dobra komunikacija. Sprašujejo se »ali jo znamo, ali jo hočemo?«

Tako so se vsi v začetku svojega dela udeležili izobraževanja na Andragoškem centru Slovenija, kjer so pod strokovnim vodstvom spoznali varno komunikacijo, predvsem pa se vprašali, zakaj nas je strah nastopati v javnosti?

Nedvomno pa so vedno novi izzivi in hotenja nadgradnja že opravljenega dela. Tako se permanentno vračajo k izdelavi podrobnega gozdno-gojitvenega načrta in vpetosti v sam prostor. Vsakoletne akcije krožka so tudi organizacija ekskurzij in raznih delavnic.

Ena bistvenih vrednost njihovega delovanja se kaže v »dihanju s krajem«, saj so soudeleženi pri več akcijah v kraju in širše. Sami so začutili, da znajo in zmorejo mnogo stvari. Ni naših ali vaših stvari. Ni tabujev. Želijo se učiti, se družiti, izmenjavati informacije s strokovnjaki, tako kabinetno kot v svojem gozdu. O svojem delu so spregovorili na televiziji, radiu, v časopisu in na Tednu vseživljenjskega učenja. Želijo biti aktivni državljani. To so sebi in javnosti dokazali in še dokazujejo npr. z vsakoletnim organiziranjem in zbiranjem lesa za licitacijo visoko vrednega lesa ali aktivnem sodelovanju v gozdarski in podeželski politiki. Danes delo v gozdu ne poteka na pamet, brez načrta, brez kakovostnih zaščitnih sredstev, saj vedo, da je delo v gozdu izjemno nevarno. Znati se povezati, tako kot je vse povezano v gozdu, je bila njihova ideja za ustanovitev Društva lastnikov gozdov Sopota – Laško. Vedo, da morajo lastniki gozdov, ki gospodarijo z 80 % slovenskih gozdov, znati svoje razmišljanje in delo vtakati v vse pore trajnostnega razvoja. To znajo, zmorejo in hočejo.

3.2 Mednarodni študijski krožek ICS XXVII

Evropska unija za izobraževanje odraslih namenja precejšnja sredstva. V Radečah se je porodila ideja, da bi skupaj z lokalno skupnostjo in domačini izpeljali mednarodno delavnico v okviru podprograma Grundtvig, ki bi temeljila na načelih študijskih krožkov. Ozreti se preko lokalnih in celo državne meje, predstavljati sebe in svoje okolje obiskovalcem v tujem jeziku ter domačinom na njihove domove pripeljati tuje goste se nam je zdel zanimiv izziv. Zbralo se je 12 tujih udeležencev, sodelovali so mnogi domačini, mentorstvo sta prevzela Marija Imperl in Jože Prah. Predstavniki vsake države udeleženske so vnaprej pripravili predstavitev svojih držav, priskrbeli različna gradiva in s seboj prinesli tudi sestavine za pripravo tipičnih jedi njihove dežele.

Na začetku srečanja smo zasnovali program sedemdnevnega druženja udeležencev iz petih držav — Turčije, Poljske, Norveške, Latvije in Slovenije. Na odlični lokaciji ob reki Savi smo izvedli študijski krožek z naslovom *ICS XVII Krepitev evropske identitete skozi raznolikost posameznikov*. Uvodoma smo se seznanili z metodo dela in si zastavili akcijske in izobraževalne cilje. Večina udeležencev se je prvič srečala z delom študijskega krožka.

Izobraževalni cilji ŠK *Krepitev evropske identitete skozi raznolikost posameznikov* so bili predstavitev študijskih krožkov, opredelitev pomena izobraževanja odraslih pri razvoju na podeželskih območjih, spoznavanje kulturnih, kulinarčnih, glasbenih in drugih posebnosti držav udeleženk, razprava o evropski in nacionalni identiteti in globalni gospodarski krizi v EU, predstavitev Slovenije in njenih naravnih in kulturnih znamenitosti, nastop pred kamero — izjave udeležencev o njihovih vtisih in občutjih. Akcijske cilje so predstavljali dnevni video zapisi razmišljanj udeležencev, okrogla miza o pomenu in prihodnosti evropske identitete, DVD o poteku študijskega krožka, celodnevni izlet po Sloveniji, evalvacija dela študijskega krožka, medijske predstavitve na lokalni, regionalni in nacionalni ravni.

Osnovni koncept je bil zastavljen tako, da je bil vsak posamičen delovni dan, razen zaključnega, sestavljen iz nacionalnega dopoldneva, namenjenega

predstavitvi in razpravi o eni izmed sodelujočih držav in njenih aspektih v EU ter evropskega popoldneva, namenjenega razpravam o določenih temah, povezanih z evropsko identiteto. Teme so se iz dneva v dan navezovala ena na drugo, tako da so udeleženci znanje nadgrajevali in poglobljali. Udeleženci so (pod)zavestno srkali koncept evropske identitete in ga sprejemali kot pozitiven vpliv na spremembo svojih miselnih vzorcev. Tako smo prispevali tudi k dolgoročnim pozitivnim spremembam njihovih okoljsko pogojenih miselnih vzorcev, kot so dvig njihove stopnje strpnosti in sočutnosti ter omilitev rasnih, nacionalnih, verskih in ostalih predsodkov.

Kresanje mnenj, pridobivanje novega znanja, priprava nacionalnih jedi držav udeleženk in včasih tudi ostre razprave o prednostih in pomanjkljivosti članstva v integraciji, kot je Evropska unija, so udeležencem močno približali koncept evropske identitete. Utrdili smo prijateljstva in spoznanje, da vsi cenimo podobne vrednote, čeprav prihajamo iz popolnoma različnih koncev Evrope.

K temu je dodatno prispeval tudi družabni del delavnice, vključno s kuhanjem nacionalnih jedi, z učenjem tradicionalnih pesmi in obiski lokalnega prebivalstva. S temi obiski in objavami ter distribucijo DVD-ja je bila dosežena dodana vrednost tudi za lokalno in celo širše okolje. DVD je ostal trajni dokument uspešno izpeljanega študijskega krožka, ki je bil zelo drugačen od običajnih.

Posebna pozornost raznolikosti udeležencev in njihovim posebnostim je dodana vrednost tovrstnega načina izobraževanja. Mnogi domačini, ki so bili na takšen ali drugačen način vpleteni v organizacijo in izvedbo študijskega krožka, so se soočili z delom v mednarodnem okolju, dobili so priložnost za komuniciranje v tujem jeziku ter spoznavanje tujih navad in običajev.

Posebno vlogo pri izvedbi delavnice smo namenili lokalni skupnosti, s čimer smo želeli doseči troje:

1. približati življenje lokalne skupnosti udeležencem delavnice,
2. popestriti vsebinski del delavnice,

3. lokalni skupnosti razširiti obzorja prek meja Slovenije.

Enega izmed evropskih popoldnevov smo zato organizirali kar pri Gašperjevem kostanju, največjem kostanju v Sloveniji, dvakrat so nam večer popestrili ljudski pevci, sprejela in počastila nas je podžupanja občine Radeče, obiskali smo lokalno etnološko zbirko, na eni izmed tukajšnjih kmetij so nam pripravili tipično slovensko kmečko večerjo, na prosto nedeljo smo udeležence povabili na praznovanje cvetne nedelje s potjo okoli svibenskega vrha. Lokalna skupnost je delavnico in njene udeležence izvrstno sprejela in tudi udeleženci so z navdušenjem sprejeli sodelovanje lokalne skupnosti.

Med udeleženci so se stkale prijateljske vezi in želja po vnovičnem sodelovanju in novih projektih. Namen in cilji so bili doseženi, posamezniki in okolje pa bogatejši za nova znanja, spoznanja in izkušnje.

Marija Imperl, KTRC Radeče (marija.imperl@ktrc.si)

3.3 Gozdni sadeži — vrnitev h koreninam v Posavju

Mreža šestih krožkov se je stkala v okviru projekta *Gozdni sadeži — vrnitev h koreninam*, ki ga je vodil KTRC Radeče v okviru projekta »Leader«. Potekali so sočasno v vseh občinah regije Posavje. S projektom smo želeli zbrati podatke o raznovrstnosti in količini gozdnih sadežev v Posavju ter hkrati podatke o obremenjenosti posavskih gozdov v primeru pretiranega izkoriščanja gozdnih sadežev. Pridobiti smo želeli informacije o različni uporabi gozdnih sadežev v posavski kuhinji in jih predstaviti skupaj z razmislekom o trajnostnem izkoriščanju gozdov. V okviru projekta so člani študijskih krožkov spoznavali posamezne vrste gozdnih sadežev, čas nabiranja, rastišča, uporabo, sušenje, shranjevanje oziroma skladiščenje, zbirali in preskušali posamezne recepte — za jedi in zdravilne pripravke iz posameznih gozdnih sadežev ter spoznavali in preskušali uporabnost nekaterih manj znanih gozdnih sadežev

v kulinariki in zdravilstvu. Srečanja so se odvijala vse do zaključnega srečanja pri Hiši na Magolniku, kjer so se vsi člani predstavili.

Na temelju geografske pokritosti posavskega območja smo najprej opredelili območja delovanja tako, da bi pokrivali celotno posavsko območje. V naslednjem koraku pa povabili k sodelovanju mentorje študijskih krožkov. Mreža študijskih krožkov je obsegala Brezovsko Goro (Krško), Sevnico, Svibno (Radeče), Kapele (Brežice), Kostanjevico na Krki in Bistrico ob Sotli.

Študijski krožki so potekali sočasno. Odvijali so se redno tedensko, mentorji so bili med seboj povezani. Postavili smo si izobraževalni cilj spoznati posavske gozdove in gozdne sadeže v njih, poiskati recepte za pripravo jedi in pijač iz gozdnih sadežev ter načine priprave že skoraj pozabljenih jedi. Cilj akcije je bil seznam receptov in knjiga receptov. V praksi smo nekaj teh jedi tudi preskusili, pripravili pa smo tudi razstavo izdelkov iz gozdnih sadežev.

Med seboj smo povezali stroko in laične pripovedovalce — starejše ljudi, ki so delili svoje znanje in izkušnje z nami, in mlajše visoko izobražene strokovnjake. Vsako mnenje lastnika gozda ali člana študijskega krožka smo vzeli resno ter se o njem pogovarjali na srečanjih in druženjih. V praksi smo preskušali preverjene recepte naših babic in se pogovarjali o tem, kako so z gozdovi gospodarili nekoč in kako gospodarimo danes. Prostovoljno in nesebično smo skupaj zlagali svoja spoznanja, vprašanja in dileme ter ustvarjali dežnik, pod katerega smo skrili vso raznolikost ustvarjalcev in sodelavcev.

Srečanje vseh članov je pripravil radeški študijski krožek, ki je ob tej priložnosti predstavil tudi domača kmečka opravila, staro opremo in obleke. Na prireditvi so sodelovala tudi ostala društva iz kraja in mnogi povabljeni iz celega Posavja.

Dobili smo vpogled v razširjenost uporabe gozdnih sadežev med podeželskim prebivalstvom Posavja, predvsem pa se je oblikoval nabor zanimivih znanih in manj znanih receptov jedi in pijač iz gozdnih sadežev, ki

so v različnih mikrolokacijah različne. Študijski krožki so bili po izvedbi zaključnega srečanja vseh krožkov in realizaciji njihovih ciljev formalno razpuščeni.

Knjiga *Gozdni sadeži — vrnitev h koreninam* je bila izdana v okviru projekta. Namenjena je najširši javnosti in le površno odstira pomembna vprašanja trajnostnega sožitja z našimi gozdovi. Neprecenljivo znanje in izkušnje podeželanov, ki so ga nesebično medsebojno delili, je zabeleženo in predano javnosti. Predstavlja pomembno učno gradivo mladim in izziv službam, ki se strokovno ukvarjajo s trajnostnim razvojem v naši regiji. Knjiga *Gozdni sadeži* je bila zato brezplačno razdeljena med osnovne šole in v knjižnice v Posavju, s čimer je bil v ponos vsem vzpostavljen medgeneracijski most med mladimi in starimi.

Marija Imperl, KTRC Radeče (marija.imperl@ktrc.si)

3.4 Krompir iz Šenčurja

Šenčur je poznan po krompirju. Odločitev za temo zato ni bila težka — krompir. Zaradi lastne neizkušenosti in lažje motivacije udeležencev sem se obrnila na starejšo sosedo Julko Zlate. Ko sem jo prepričala, da študijski krožek ne pomeni učenja in preverjanja znanja, je kar sama nagovorila nekaj svojih znank in mi povedala za občane, ki so prispevali svoje znanje, zanimive pripovedi in fotografije. Starejši udeleženci so prispevali svoje spomine in znanje, mlajši pa so urejali besedila na računalniku, prispevali fotografije, preskušali recepte ... Enkrat tedensko smo se dobivali v mojem ateljeju in klepeti so se pogosto zavlekli v prijetna druženja.

Kot mentor sem bila najbolj aktivna na začetku. Spoznala sem, da imajo starejši ljudje na vasi številne zadržke. Najpogostejši izgovori so bili: »Jaz nimam šol«, »ne, učil se pa ne bom«, »sem prestar« in celo, da je mož ženi rekel, da naj ne hodi nikamor in ostane doma za štedilnikom.

Kljub vsemu so se naša srečanja začela, Druženja so bila zelo prijetna. Lahko sem bila le poslušalec, saj so spomini so kar "vrelí" na plano in zapiski so postajali obširnejši. Porajale so se ideje in rodila dva krožka, *Krompir iz Šenčurja* in *Krompirjeve jedi*. Njuna akcijska cilja smo združili v eni knjigi *Krompir iz Šenčurja*.

Šenčurska ravnina je za pridelovanje krompirja idealna, zato so včasih kmetje kar tekmovali, kdo bo pridelal in prodal večjo količino krompirja. Nekateri so imeli svoje kamione. Krompir so razvažali po vsej bivši Jugoslaviji. Sedaj pravijo, da se krompirja ne splača več saditi. Res ga sadijo veliko manj, še vedno pa imamo nekaj večjih pridelovalcev, tudi manjši se prilagajajo vse večjem povpraševanju po manj škropljenem in bolj ekološko pridelanemu krompirju. Njim ga vedno zmanjka.

Župan g. Miro Kozelj je odobril, da knjižico prevedemo v angleški jezik, saj smo izid knjige postavili v čas občinskega praznika, ko smo v Šenčurju postavljali spomenik Mariji Tereziji, ki je v naše kraje »pripeljala« krompir.

Knjižica *Krompir iz Šenčurja* je izšla s podporo občine Šenčur. V njej so zajeti članki mag. etnologije Tatjane Oblak Milčinski, »Se je kuharica smejala, k'je kuhala krompir«, dr. Miloša Kusa, »Šenčur — pridelovalno in razvojno-raziskovalno središče za semenski krompir v letih 1950-2000, članek krožkarjev Pavleta Kozjeka, Julke Zlate, Tineta Roglja, Nataše Žun, Nika Zupana in Barbe Štemberger Zupan »Krompir iz Šenčurja«, Ane Likozar »Sestava in hranilna vrednost krompirja«, »Maše Eržen Verdenik, spec. kmet. ing. WO krompirju malo drugače«.

Zadnji del knjižice nosi naslov »Krompirjeve jedi«. Zajema nekaj receptov krompirjevih jedi in dodatek, kjer smo citirali zanimive nasvete o krompirju in uporabi njegovih ostankov avtorice Ružene Černe, iz stare knjige, ki ni imela zapisane letnice izdaje. Dodali smo tudi spisek tržnih pridelovalcev krompirja v naši občini Šenčur, ki smo ga pridobili pri kmetijsko-svetovalni službi.

V času delovanja študijskega krožka smo spoznali, da lahko poleg ohranjanja spomina na semenski krompir iz Šenčurja ter načine in pomen pridelave krompirja z izdajo knjižice promoviramo občino, ozaveščamo o vrednosti krompirja kot prehranskega produkta, z objavo tržnih pridelovalcev pomagamo pri prodaji in pridelovalce nagovorimo za ekološko kmetovanje. Poseben pečat nosi knjiga z objavo strokovnega članka dr. Miloša Kusa, ki je vodil center za krompir pri KŽK Kranj. Njegova zasluga je tudi izgradnja krompirjevega središča v Šenčurju, ki je leta 1986 prerasel v raziskovalno enoto, vendar bil leta 2000 zaprt.

Knjigo smo predstavili v Muzeju občine Šenčur in jo tudi ob 1. prazniku krompirja in odprtju spomenika krompirju v podobi cesarice Marije Terezije, ki je z dekretom v daljnem letu 1767 izdala ukaz in navodila za sajenje krompirja v naših krajih.

Študijska krožka *Krompir iz Šenčurja* in *Krompirjeve jedi* sta bila v lokalnem okolju dobro sprejeta in knjižice so kar prehitro pošlje. Ljudje jih radi prebirajo, občina jih uporablja za svoja darila in promocijo. Občina nadaljuje krompirjev praznik v Šenčurju, aktivno se vključuje tudi TD Šenčur in mnoga druga društva.

Krompir pa ni bila edina tema s področja gospodarstva, ki smo se je lotili v zadnjih letih. Zanimiva znanja smo pridobivali na študijskem krožku *Poslovni bonton*, saj je pomembno, kako se obnašamo v poslovnem svetu, kako pišemo vabila, obvestila, kako nagovarjamo poslovne goste ali na prireditvah in podobno. Zanimivo je bilo, da so se na to temo odzvale edino ženske. Strokovna gostja Bojana Košnik se je izkazala kot izjemna poznavalka, svetovalka in vodja.

Lanskoletni študijski krožek smo posvetili »športnemu« turizmu in izdelali zemljevid šenčurske kolesarske in pohodne krožne poti. Tu je prevladovala moška družba. Odziv je bil res izjemen, izdelani zemljevidi so hitro pošli. Žal pa ni prišlo do realizacije označitve začrtane poti s strani TD Šenčur, kot so sami predlagali. Morda je tako tudi prav, naj bo pot za strastne ljubitelje kolesarstva in pohodništva, ki se na pot podajajo z zemljevidom.

Barba Štemberger Zupan, Voglje (stemberger.lonec@siol.net)

3.5 Aktivno ohranjanje rokodelstva na Cerkljanskem

V študijski krožek *Aktivno ohranjanje rokodelstva na Cerkljanskem* so se vključili člani društva Driklc iz Cerknega, ki smo jih za udeležbo osebno nagovorili. Društvo se trudi ohraniti bogato kulturno in drugo dediščino naših prednikov. Skupina je bila zelo homogena, v krožek pa so se vključili z željo po pridobitvi novih znanj in za nadgradnjo, razvoj in promocijo društvenih aktivnosti. Želeli so spoznati tudi možnosti, ki bi jim omogočale opravljanje dejavnosti izdelovanja rokodelskih izdelkov kot podjetniško dejavnost, ki bi jo lahko tudi tržili. Srečevali so se v poletnem in jesenskem času leta 2011. Člani krožka so se uvodoma dogovorili, kaj bi se radi naučili, katera znanja in spretnosti bi radi pridobili, prav tako so določili, kako bodo svoje delovanje in novo pridobljena znanja predstavili v lokalnem okolju. Na nadaljnjih srečanjih so aktivno izražali svoja mnenja, ideje, stališča, med seboj so sproščeno komunicirali in izmenjavali znanja. Mentorica krožka je bila Darja Lahajnar, strokovno pa jih je usmerjala zunanja sodelavka krožka, etnologinja Polona Kavčič. Ukvarjali so se z razvojnimi možnostmi delovanja društva in posameznih članov, iskali možnosti nadgradnje obstoječih aktivnosti, spoznavali primere dobrih praks, organiziranja razstave, prireditve ali promocije dogodka, iskali ideje nadgradnje tradicionalne razstave, spoznavali spominkarstvo, možnosti registracije dejavnosti itd. Predstavili so se v okviru tradicionalne prireditve *Bevkovi dnevi v Zakojci*, v obliki ustvarjalne delavnice rezbarjenja, pletarjenja, izdelovanja lesene maske, lesenih žlic, struženja na mini stružnici, pletenja, filcanja, kvačkanja, izdelovanja rož iz krep papirja, slikanja na steklo itd. Rokodelske dejavnosti so trajnostno naravnane, predstavljajo lokalni razvojni potencial in prispevajo h kulturni razpoznavnosti našega podeželja.

Cerkljansko Rokodelsko društvo Driklc Cerknjo je bilo ustanovljeno leta 2009. Z razvojem cerkljanskega rezbarstva želi ovrednotiti pomembnost rokodelstva kot prepoznavne lokalne identitete. V okolju, kjer je od nekdaj med pomembnejšimi in najbolj razširjenimi spretnostmi izdelovanje klekljanih čipk, so močno prisotne še številne druge rokodelske spretnosti in znanja, kar dokazuje prav delovanje društva. Člani društva se trudijo ohraniti rokodelske

spretnosti, vezane na les. Še posebej stremijo k ohranjanju rezbarskih znanj, s katerimi so v lokalnem okolju nastajale tudi lesene pustne maske laufarjev. Naj bo lipa, hruška, jablana, češnja, oreh, vrba ali leska, je les, ki ga je na Cerkljanskem več kot dovolj, izjemno gradivo. Cerkljanski rokodelci tako že od nekdaj z zgodbami o lesu tkejo vez med obrtjo, kulturo in naravo.

Številne rokodelske spretnosti so imele v preteklosti pomembno ekonomsko in socialno vlogo za lokalno prebivalstvo. Surovine in materiale za izdelke so rokodelci pridobivali iz naravnega okolja ter jih prilagajali vsakdanjim potrebam podeželskega okolja. Družbeni razvoj je te spretnosti počasi potisnil v pozabo. Na Cerkljanskem je ob slovesu zadnjega domačega rezbarja Franca Kobala zamrlo celo izdelovanje mask oziroma *larf* za Cerkljansko laufarijo, ki sodijo v sam vrh rokodelskih izdelkov Slovenije. Že ob ustanovitvi društva so si člani zadali nalogo znova začeti izdelovati maske ter oživiti druge oblike rokodelske ustvarjalnosti.

Društvo vsako leto organizira razstavo najrazličnejših rokodelskih izdelkov več kot 30-ih članov. Razstavijo izdelke iz lesa, pletarskih izdelkov, intarzij, posodja, rezbarij, miniaturre in jaslice, pa tudi različne podobe, slike, izdelke iz klekljane čipke, pletene in kvačkane izdelke, cvetje iz papirja in druge okrasne predmete. Številčen obisk priča o tem, da ljudi še vedno najbolj pritegne vsebina, ki pride neposredno od ljudi, sploh v manjšem lokalnem okolju, kot je Cerkljansko. Vsakoletne razstave dokumentirajo današnjo »tradicionalno« in sodobno, vsekakor pa živo ustvarjalnost. Razstave so izjemno dragocene, saj vedno več lokalnih ustvarjalcev zbere pogum in pokaže stvari, ki jih ustvarijo za zidovi svojih delavnic in bivalnih prostorov. Leta 2010 je društvo izvedlo tudi mednarodno rezbarsko delavnico izdelovanja lesenih pustnih mask.

Idrijsko-Cerkljanska razvojna agencija aktivno sodeluje s tem rokodelskim društvom. Z delom v okviru projekta *Več znanja na podeželju* (sofinanciran iz programa Leader) smo pričeli leta 2011, nato pa nadaljevali še v obliki študijskega krožka *Ohranjanje rokodelstva na Cerkljanskem*.

V ohranjanju teh znanj vidimo priložnosti in potenciale za razvoj podjetniških dejavnosti. Študijski krožek in nanj vezane nadaljnje razvojne aktivnosti so spodbudile, da so člani sodelovali na natečaju za turistični spominek, pogosteje organizirali predstavitve na različnih turističnih in kulturnih prireditvah, organizirali rokodelske delavnice, se vključevali kot mentorji na delavnicah, povečala se je ponudba spominkov itd. Študijski krožek je bil kamenček v mozaiku oživljanja panoge na Cerkljanskem, saj rokodelstvo omogoča dodatni zaslužek še zlasti v okviru turistične ponudbe. Krožek se je izkazal za zelo primerno in učinkovito obliko učenja, ki je razširila paleto rokodelskih izdelkov, dvignil raven kakovosti rezbarstva in vsakoletne rokodelske razstave. Nekateri od udeležencev so po koncu krožka registrirali svojo dejavnost v obliki osebnega dopolnilnega dela in pridobili certifikat Obrtno-podjetniške zbornice Slovenije *Rokodelstvo Art&Craft Slovenija* oziroma so svoje izdelke pričeli tržiti in prodajati v pokriti tržnici v Idriji. Na podlagi teh razvojnih prizadevanj ima Cerkljansko od leta 2012 ponovno svojega izdelovalca *larf*, Vida Prezlja.

Doživljajski turizem gradi na aktivnemu obiskovalcu in, kar je najpomembneje, na ta način se lahko znanje posreduje mlajšim generacijam.

Različne institucije lahko podprejo rokodelce in njihovo društvo bodisi v obliki svetovanja bodisi finančno ali kako drugače. Pomembno je poudariti tudi pomen podpore lokalne skupnosti, sodelovanja stroke, pogleda k sosedom ter močne vpetosti v sodelovanje z drugimi akterji v lokalni skupnosti.

Člani društva še naprej in vedno znova dokazujejo, da znajo v okviru študijskega krožka usvojena znanja koristno uporabiti, želijo si ohranjati dediščino ter imajo voljo in znanje, da jo približajo in predstavijo tudi širši javnosti.

Dušanka Černalogar (dusanka.cernalogar@icra.si), Polona Kavčič (polona.kavcic@icra.si) in Darja Lahajnar (darja.lahajnar@icra.si)

3.6 Hudokoški olcarji

»Olcarji« je uveljavljen pohorski naziv za gozdne delavce. S študijskim krožkom *Hudokoški olcarji* smo leta 2011 želeli obuditi spomin na čas pred petdesetimi leti, ko so v katastrski občini Hudi Kot, v sedanji občini Ribnica na Pohorju, gozdni delavci s svojimi družinami predstavljali večinski delež prebivalcev. Stalnih članov krožka je bilo malo, le šest, vendar smo z delom med ljudmi vključili v projekt še številne druge gozdne delavce in vdove nekdanjih olcarjev v Hudem Kotu.

Celostno smo proučevali življenjske razmere gozdnih delavcev. Izvajali smo anketo z vprašanji o odločitvi za delo v gozdu, kdaj, zakaj, katero orodje so uporabljali pri svojem delu, norme v tistem času, kako so bili oblečeni in obuti — ali so že uporabljali katero od zaščitnih sredstev, kako so se prehranjevali, kako so prihajali na delovišče, kako so bili plačani in koliko družinskih članov se je z njihovo plačo preživljalo, delovni dan in delovni teden, deževni dnevi, delo pozimi, družabno življenje gozdnih delavcev, *olcarji* in praznovanje Rokovega, odnosi z nadrejenimi in s sodelavci v delovni skupini, sodelovanje žena pri delu v gozdu, izjemni dogodki pri delu v gozdu, delovne nezgode.

Eden od ciljev je bil zbiranje starih fotografij gozdnih delavcev iz Hudega Kota. Ni jih veliko, so pa toliko dragocenejše. Danes je gozdni delavec oblečen v zaščitno obleko, na nogah ima zaščitne čevlje, nosi čelado z zaščitno mrežico za oči in glušniki za zaščito sluha. Na rokah ima zaščitne rokavice. Kaj pa nekdanj? Možje, ki so trdo delali za svoje in preživetje svojih družin so si ob svitu na ramena naredili nahrbtnik s skromno malico, v roke vzeli sekiro, cepin, *širfar* in *amerikanko* in se peš podali na običajno dve uri oddaljeno delovišče. Oblečeni so bili skromno, s klobukom na glavi, čevlji na nogah so bili močni, narejeni pri čevljarju. Grele so jih doma spletene volnene nogavice in brezrokavnik.

Krožek se je predstavil z več objavami v mesečniku Viharnik, ki ga izdaja Gozdno gospodarstvo Slovenj Gradec. Viharnik ima skoraj 1600 naročnikov, zato so Korošci brali o našem delu. Zbrano gradivo smo dopolnili še s fotografijami nekdanjih bivališč *hudokoških olcarjev*. Z odseljevanjem prebivalcev v nižino je veliko bivališč danes spremenjenih v počitniške hišice. Gradiva v celoti, kljub željam, nismo uspeli natisniti.

V letošnjem letu doživlja krožek ponovno oživitev in dopolnitev. Razgovori z gozdnimi delavci, ki so »okusili stare gozdarske čase«, bodo zabeleženi na filmski trak. Zajeti bodo novi ljudje s svojimi izpovedmi in

spomini na nekdanje dni. Tako bo promocija krožka v novi preobleki zagotovljena.

Jerneja Čoderl, ZGS (jerneja.coderl@zgs.gov.si)

3.7 Naše učenje — naši uspehi ob Dravi

Študijski krožki, ki so se odvijali v Radljah ob Dravi in v katerih sem sodelovala kot mentorica-gozdarka Zavoda za gozdove, sežejo dobro desetletje nazaj. V lokalnem okolju so pustili različne sledi, saj so se ukvarjali z različnimi vsebinami, ki jih predstavljamo v nadaljevanju.

Šintli - lesene cepljene deščice za prekrivanje streh niso pozabljeni, spretnost tovrstne obdelave najkakovostnejšega lesa smreke smo z delom krožka prenesli s starejših na mlajše, opozorili smo na rabo lesa in možnost dopolnilne dejavnosti na kmetijah. Z izdajo brošure o kozjaških *šintljih* smo pripravili pisno gradivo, ki je postalo pomemben vir informacij dijakom in študentom lesarstva.

Nekdaj razširjena in poznana zdravilna rastlina *toter* (*Camelina Sativa*) je v krožek povezala pridelovalce in poznavalce zdravilnega *totrovega olja*. Ker je bil študijski krožek predstavljen tudi na televiziji, v oddaji *Na vrtu*, odslej *totrovo* olje lajša težave številnim po Sloveniji, neumornim perniškim pridelovalcem pa predstavitev naših dognanj zagotavlja dobro prodajo zdravilnega olja.

Študijski krožek *Gozdna učna pot Muta* je deloval v letih 2006 in 2007 na Muti. V krožku smo se povezali predstavniki različnih organizacij in služb — Zavod za gozdove, KE Radlje, Osnovna šola Muta, občinska uprava Muta, planinsko društvo, turistično društvo, lovske družine in občinski odbor za turizem. Projekt gozdne učne poti smo oblikovali pod sloganom — *Gozd—kruh*. Oprema gozdne učne poti nas usmerja v razmišljanje o gozdu kot kruhu v preteklosti, danes in v prihodnje. Gozd nam daje kruh v snovnem smislu, je pa

tudi neizčrpen vir nematerialnih dobrin. Gozdno učno pot Grašin — Muta smo predali namenu v juniju 2007. Ob otvoritvi, ki jo je z množično udeležbo podprla množica otrok in odraslih, smo za hojo po gozdni poti in samostojno razmišljanje o vrednotah gozda izdali zloženko. Študijski krožek je izpolnil zastavljene cilje. Osvetlili smo zgodovinska dejstva o gradu na hribu Grašin, oblikovali smo krožno speljano pot skozi gozd nad Muto. Z izdelavo stopnic in zaščitne ograje ter položitvijo okroglic na nekaj prehodih čez manjše jarke smo pot izvedli varno in dostopno za najširši krog obiskovalcev. Gozdni prostor smo opremili z informativnimi tablami. Na nekaj mestih smo namestili klopi za počitek v okrilju gozda. V izvedbo točk na poti smo vključili otroke, ki so sodelovali z risbicami na temo gozdnega bontona. Razmišljanje o gozdu smo na posameznih stojiščih vezali na primerjave iz vsakdanjega življenja, npr:

- gozd je vir nešteti dobrin, ki nam omogočajo, lajšajo in lepšajo življenje;
- gozd je samopostrežna trgovina, ki brezplačno nudi čist zrak, mir, senco, hladno studenčnico, zavetje pred vetrom;
- gozd je zdravnik specialist, ki ne opravlja hišnih obiskov, zdravi pa oči, pljuča, srce, je psiholog in ortoped;
- gozd je učitelj, ki nas uči o sožitju življenj;
- gozd je živalski vrt, kjer lahko brez vstopnice opazujemo živalski svet v zraku, na tleh in v njih;
- gozd je pekarna kruha in slaščic, daje nam kruh v materialnem in duhovnem smislu.

Vsebinsko gozdne učne poti skozi gozdove Grašina nad Muto smo navezali na kruh tudi zaradi kmetije Karbel v neposredni bližini učne poti. Placetovi se ukvarjajo s peko kruha, ki jim pomeni dopolnilno dejavnost na kmetiji. Gospodinja je prijazno pripravljena razložiti postopek domače peke kruha vedoželjnim obiskovalcem. Obisk njihove kmetije obiskovalca gozdne poti še dodatno obogati in mu razširi obzorje.

Po preteku petih let, ko je študijski krožek zaključil s svojimi aktivnostmi, je Gozdna učna pot Grašin — Muta vključena v turistično

ponudbo naselja Muta v Dravski dolini. Osnovna šola Muta je s skupinami svojih učencev redni obiskovalec gozda in učne poti v neposredni bližini šole. Člani planinskega društva Muta vzorno skrbijo za gozdno učno pot, vzdržujejo opremo in pot ohranjajo prijazno za obiskovalce. Zloženska, ki smo jo člani študijskega krožka izdali ob podpori Zavoda za gozdove, OE Slovenj Gradec in občine Muta, je zainteresiranim na voljo na sedežu občine Muta, v knjižnici in na šoli. Vključitev učne poti v turistično ponudbo kraja ni bil osnovni motiv za začetek dela krožka, je pa učna pot s časom prerasla namen izobraževanja, vzgoje, promocije gozda in vseh njegovih mnogoterih vlog. Turizem je vse pomembnejša in donosnejša gospodarska panoga, zato je pravilno, da lokalne skupnosti izkoristijo danosti svojega okolja. Ker smo v študijskem krožku povezali zanimivosti iz zgodovine kraja in lepoto naravnega gozdnega okolja, je Gozdni učni poti Grašin — Muta zagotovljena dolga življenjska doba.

Priporočilo: študijski krožek je v lokalnem okolju uspešen, če vključuje lokalno prebivalstvo, ki je s svojim krajem povezano, ki ga pozna in se o kraju, njegovi zgodovini in lepoti želi še kaj naučiti.

Jerneja Čoderl, ZGS (jerneja.coderl@zgs.gov.si)

3.8 Zgodovinske poti skozi gozd na Livškem — Topolovška pot

Livško je kraj zaprtih vrat šole, trgovine, župnišča, tovarne, gostišča, mlekarnе, vojašnic, smučišča. Za Livek se je zdelo, da so nanj vsi pozabili. Kje so tiste stezice, ki so včasih bile? Pobudo je dal Dani Oblak iz tolminske območne enote Zavoda za gozdove, mentor študijskih krožkov, ki na tolminskem redno potekajo. Na Livku so ustanovili krožek in zbrali zamisli za učno gozdno pot, je bila za Livčane veliko presenečenje.

Toda pobuda je padla na plodna tla. Bilo je v času vznesenosti tik pred ukinitvijo državnih meja. Livek je izrazito obmejna vas. Navdušila je zamisel,

da bi do dneva »padca« meje uredili tako imenovano *Topolovško pot* oziroma pot, ki mimo cerkve Sv. Jakoba skozi gozdove pelje na mejni prelaz Breza in čez do Livku najbližje beneškoslovenske vasi, do Topolovega. Steza je v preteklosti imela pomembno vlogo. Bila je najkrajša povezava med rečansko in soško dolino. Imela je vlogo, kakršno imajo v sodobnem času avtoceste. Zaradi meje, ki je bila postavljena leta 1947, je steza postala prepovedano območje. Izginila je v gošči.

Pot je bilo treba le malce popraviti. Goščo na njej so na pobudo Beneških Slovencev posekali že leta 1994, torej v času »mehčanja« meje.

Med udeleženci krožka je zavrelo od zamisli, kako pot opremiti z zgodovinskimi pomniki in jo po vzoru topolovške umetniške kolonije *Postaje Topolove* opremiti z umetniškimi inštalacijami. Časa je bilo malo. Livčani so se zganili kot eden. V rekordnem času so postavili na mesto vse, kar poti danes daje pečat zgodovinskosti in umetnosti. Od slednjega navdušujejo tri reči. Prva je velika iz balvana izklesana krogla z odprtino, v kateri sta zmešani prsti Livka in Topolovega. Dve zemlji v eni posodi imata simbolno vrednost. Livek in Topolovo sta stoletja in tisočletja vse do konca druge svetovne vojne živela skupaj v simbiozi. Da se meje ne bi več ponovile, je na kamnu zapisano : »Ta zemlja noče več meja«. Druga umetniška postavitev so tri breze, ki so jih Livčani in Topolovčani skupaj zasadili na mejno črto. K njihovim koreninam so postavili zapečatenе steklenice s posebnimi sporočili. Tretja so na drevesna debela pritrjeni verzi pokojnega Ivana Volariča Fea v haiku slogu: »Mar je svinčnik kriv/da meje so/mar je kriva radirka/da mejá več ni...». Uresničujejo tudi četrto zamisel, ki se je rodila v krožku. To je zbiranje spominov na življenje z mejo. V Livku in Topolovem poleti deluje Ordinacija spominov, v kateri režiserka Anja Medved zbira snov za dokumentarni film.

Zgodovinski pečat poti dajejo ostanki objektov iz časa soške fronte, ostanki železnice, perišče in velikanska apnenica, gozd, ki priča o zapovedanih

golosekih ob mejni črti, mejni kamni ter na prelazu Breza mogočna umetniška postavitve »Ječa«, ki je delo umetnikov iz Topolovega.

Čeprav je pot lepo obiskana, o tem, da bi dala oporo livškemu gospodarstvu, ni mogoče govoriti. Edina omembe vredna gospodarska panoga livških vasi z okoli 240 prebivalci je kmetovanje. Industrijskih ali storitvenih dejavnosti ni. Livčani si kruh služijo z delom v dolini. Turizem je v zametkih. Kmetovanje je omejeno na živinorejo in gozdarjenje v mešanih gozdovih slabše vrste. V živinoreji je novost reja jelenjadi. V razmahu je reja drobnice. Vsega pa ni dovolj, da bi Livčani lahko živeli samo od dela na svoji zemlji.

Če krožek in njegov izdelek (Topolovška pot) nista mogla neposredno vplivati na razvoj gospodarstva livških vasi, sta lahko vplivala na livško samozavest. Ta je bila po vseh porazih s tovarno, šolo, gostiščem, trgovino, župniščem, mlekarno in ob ruševinah starih hiš in vojašnic dokaj na dnu. S krožkom in potjo so Livčani dokazali, da se iz malega da narediti veliko in požeti odobravanje in hvale. Pot je utrdila prijateljske vezi z zamejci. Postala je nov razlog za sodelovanje.

Krožek še deluje, včasih podtalno ali v preobleki krajevne skupnosti, občasno pa pride na dan z novimi načrti. Zadnja sta predstavitev Matajurja in Kolovrata oziroma turistične panoramske table. Narejen je načrt nove poti, ki bo pentlja topolovške in bo povezala neznane zanimivosti vasi. Spet bo čezmejna. Njen začetek bo mejni kamen, sklala s podobo beneškega leva, ki je spomin na 400 let življenja pod okriljem Beneške republike. Ti in drugi načrti so pritegnili pozornost občinske uprave. Ime Livek se končno pojavlja v razvojnih rubrikah občinskega proračuna in tudi evropskih projektih. Pot do cilja (komunalna in infrastrukturna oprema vasi, turistične in druge storitvene dejavnosti) pa je še dolga.

Katja Roš, Livek (info@nebesa.si)

3.9 Gribeljski žbul

Rodovitno gribeljsko področje ob Kolpi je področje s tradicijo pridelave kakovostnih kmetijskih pridelkov. V preteklosti so bili prebivalci tega področja zaradi še posebej kakovostne čebule, ki so jo prodajali daleč naokoli, znani kot

"žbularji". Tradicija žbularjev ugaša in vse težje je dobiti kakovostno avtohtono seme ali čebulček belokranjske čebule.

Čeprav je bila domača čebula Belokranjka na podlagi ukrepa za pridelavo avtohtonih in tradicionalnih sort kmetijskih rastlin in v skladu s predpisi, ki urejajo Program razvoja podeželja 2004–2006, v Uradnem listu RS št. 33/2004 uvrščena na seznam avtohtonih in tradicionalnih sort kmetijskih rastlin, le še peščica starejših prebivalcev gibeljsko-krasinskega polja ohranja spomine na žbularijo in le še nekaj pridnih gospodinj ohranja tradicionalno seme gibeljske čebule.

Vedoželjne gibeljske gospodinje so bile pripravljene svoja znanja in bogate izkušnje o pridelavi avtohtone belokranjske čebule deliti med seboj in posredovati mlajšim generacijam. Zato so se z veseljem vključile v program *Znanje za ohranjanje avtohtonih kmetijskih rastlin*, ki ga je v okviru projekta »Izvajanje programov splošnega neformalnega izobraževanja odraslih« izvajal Zavod za izobraževanje in kulturo Črnomelj. Po zaključku 50-urnega programa, ki je bil sofinanciran iz sredstev Evropskih socialnih skladov in Ministrstva za izobraževanje, znanost, kulturo in šport, so udeleženke, večinoma članice Društva kmečkih žena Griblje, iskale možnosti za nadaljnje delovanje na področju ohranjanja lokalne kmetijske rastline in bogatega izročila žbularjev. Porodila se je ideja o študijskem krožku, v katerem si bodo članice izmenjavale izkušnje, se učile druga od druge in prenesle svoja znanja na mlajše generacije v domačem okolju. Srečanja so potekala v prostorih Osnovne šole Loka, podružnične šole Griblje in na terenu, na domačih njivah. Dosežki in rezultati delovanja krožka so bili dobro promovirani v lokalnih medijih (*Dolenjski list*, *Belokranjec*, *TV Vaš kanal*) in na lokalnih in regijskih prireditvah (Žbularija, Regijsko in državno tekmovanje oračev).

ZIK Črnomelj s svojim izobraževalnim delom spodbuja razvoj podeželja in omogoča dostopnost izobraževanja različnim skupinam. Pri tem je pomembno sodelovanje s partnerji v okolju. Kot pomembnega partnerja na

področju razvoja podeželja je ZIK Črnomelj prepoznal tudi Društvo kmečkih žena Griblje. Pri načrtovanju izvedbe študijskega krožka so članice upoštevale prednostne naloge Lokalne razvojne strategije Dolenjske in Bele krajine, in sicer: razvoj podjetništva, sonaravno kmetovanje ter dopolnilne in dodatne dejavnosti na kmetijah in razvoj turizma in infrastrukture. Vse aktivnosti so bile skladne z Načrti razvoja belokranjskega podeželja :

- ohranjanje in ustvarjanje novih samozaposlitev, dopolnilnih dejavnosti na kmetiji;
- povečanje vključevanja prebivalcev v vseživljenjske oblike izobraževanja;
- razvoj in popestritev turistične ponudbe in infrastrukture;
- izboljšanje kakovosti življenja na podeželju;
- ohranjanje okolja s poudarkom na ohranjanju naravne in kulturne dediščine.

Eden od pomembnih dosežkov študijskega krožka je tudi ozaveščanje pomena avtohtone kmetijske rastline kot blagovne znamke v lokalnem okolju in spodbuda za nadaljnje raziskovanje na področju razvojnih možnosti lokalnega podeželja. Občina Črnomelj je podprla aktivnosti študijskega krožka in tisk knjižice Gribeljski žbul.

Študijski krožek *Gribeljska čebula* je v lokalni skupnosti prepoznana kot primer dobre prakse sodelovanja javnih zavodov, nevladnih organizacij in posameznikov.

Nada Babič, ZIK Črnomelj (nada.babic@zik-crnomelj.si)

3.10 Društvo Anbot Piran je nastalo iz študijskih krožkov

»Sem Pirančanka, tukaj sem preživela prvih 30 let svojega življenja in sem zato na to mesto navezana za zmeraj. V preteklih letih se je velikokrat zazdelo, da se Piran izgublja in postaja mesto duhov, da tu živijo samo še vikendaši in tisti, ki se bodo ob prvi priložnosti odselili. Pa vendar ni tako, še so v Piranu ljudje, ki jim je za mesto mar, predvsem pa so zanj pripravljene kaj narediti in taka izjemno močna skupina ljudi je združena v društvu Anbot. Kar je bilo morda na začetku videti kot krožek, v okviru katerega so upokojenci obnavljali svoje staro pohištvo, je danes veliko več kot to. Je srce Pirana, ki največ svoje energije daje prav drugim Pirančanom. S sejmi, na katerih se udeleženci počutimo, kot da bi prišli na množično družinsko kosilo, z razstavami, s katerimi nas spominja in opominja na pretekle vrednosti in vrednote, s študijskimi krožki, s katerimi jih pomaga ohranjati. Društvo Anbot je s svojim delovanjem in povezovanjem v ogromnem deležu pripomoglo, da je Piran znova zaživel.«

Barbara Švagelj, vinska klet Černe, Ankaran

Študijski krožki delujejo v Piranu neprekinjeno vse od leta 1995. Učenje ne oblikuje le posameznika, temveč z ustreznimi izobraževalnimi in

akcijskimi cilji lahko doda velik prispevek tudi širši lokalni skupnosti. Če bi iskali rdečo nit izobraževalnih ciljev piranskih študijskih krožkov, bi to zagotovo bila večja ozaveščenost javnosti o pomenu ohranjanja kulturne dediščine. Staro zgodovinsko mesto si to zagotovo zasluži. Zaznati in odkriti temeljne značilnosti prostora so narekovale večino vsebin. Želeli smo bolj poznati prostor, v katerem živimo in delujemo. Z njim želimo ravnati odgovorno. S tem, ko dobro spoznaš svoje ožje okolje, lažje prepoznaš njegove potrebe in se lažje dejavno vključiš. Na ta način se krepijo vezi med ljudmi in lahko pomembno pripomorejo k kakovostnejšemu življenju v svojem okolju. Akcijski cilji so bili zasnovani in usmerjeni v dejaven vpliv, zato so nekateri krožki za seboj puščali trajne sledi v mestu. Sočasno s spoznavanjem ožjega življenjskega prostora je pomembno vlogo imelo spremljanje razvojnih programov lokalne skupnosti ter iskanje priložnosti za prevzemanje in udeležanje določenih nalog in s tem dejaven vpliv na okolje.

V študijskih krožkih restavracije se je v obdobju med letoma 2001 in 2003 v petih krožkih zbrala skupina predanih posameznikov z močno željo, da nadaljuje delovanje. Člani študijskih krožkov so leta 2003 ustanovili društvo, ki omogoča trajnejše delovanje. S svojimi odmevnimi predstavami na razstavah so pritegnili pozornost lokalne skupnosti, ki je prepoznala, da so cilji majhne učeče se skupine skladni s prizadevanji občine. Prepoznali so tudi priložnost, da lahko vsebine služijo kot podpora turističnemu gospodarstvu, ki je nosilna panoga občine ter oživitvi starega mestnega jedra.

Pomembno prelomnico k večji prepoznavnosti je povzročila zelo uspešna organizacija *Dnevov evropske kulturne dediščine 2004*, posvečene restavraciji. Tesno sodelovanje in povezovanje s stroko je bila velika podpora mlademu društvu na začetku poti. Podpora stroke je nudila oporo, hkrati pa je bilo to zagotovilo za strokovno rast in priložnosti za novo učenje. Dogodek je pritegnil pozornost nacionalnega koordinatorja DEKD Zavoda za varstvo kulturne dediščine Slovenije, ki je prepoznal inovativen pristop k promociji kulturne dediščine. Uspeh zagotovo lahko pripišemo organiziranemu

delu v študijskih krožkih, kjer so se vsi člani društva pred tem učili sodelovanja, medsebojne pomoči, prevzemanja nalog in odgovornosti, ter medsebojnega spoštovanja in komunikacije, ki omogoča demokratične odnose. Uspešno delovanje ima tudi velik pomen za posameznikovo pozitivno samopodobo, zagotavlja medgeneracijsko povezanost članstva, spodbuja željo po vseživljenjskem učenju in nenazadnje pomembno prispeva k vzgoji za prostovoljstvo.

Vsakoletne nove teme DEKD so izziv za nova učenja, saj se je potrebno vedno znova lotevati novih vsebin. Načrtovani izobraževalni cilji študijskih krožkov v Piranu, ki izhajajo iz teme DEKD, narekujejo poglobljeno pridobivanje novih znanj in izkušenj. Predstavitve dosežkov posameznih krožkov javnosti in prenos naučenega v okolje je predstavljeno v okviru *Dnevov evropske kulturne dediščine*. Z vsakoletno odmevno prireditvijo je tako še dodatno zagotovljena promocija vseživljenjskega sodelovalnega učenja.

Tema DEKD 2012, *Izkušnja dediščine*, je bila izjemna priložnost za društvo Anbot, da kot nevladna organizacija dodamo prispevek k prizadevanjem stroke na področju ozaveščanja javnosti o pomenu ohranjanja kulturne dediščine in promociji znanja ter prenos znanj in veščin na mlajšo generacijo. Medgeneracijsko druženje ob skupnih dejavnostih je zagotovo prispevek k boljšemu sožitju in povezanosti v našem starem mestu. V delavnicah, ki so jih vodili člani društva, so ponudili priložnost in omogočili prenos znanj in veščin, ki so jih člani pridobivali v preteklih letih v različnih študijskih krožkih. Obiskovalci so lahko spoznavali pestrost znanj, ki jih člani dodatno pridobivajo v študijskih krožkih, kar pa je tudi pomemben prispevek vseživljenjskemu učenju.

Obeležitev DEKD v Piranu je postal že tradicionalen dogodek izjemnega pomena, kajti ta prostor je v preteklosti doživel velike spremembe. Avtohtonega prebivalstva je ostalo le malo, priseljeni meščani pa premalo poznajo lokalne posebnosti prostora. DEKD tako vsako leto nudijo novo

priložnost, da se posvetimo spoznavanju zapuščine prednikov in s tem prispevamo k oblikovanju spoštljivega, odgovornega in aktivnega odnosa do kulturne dediščine. Kot ena izmed najbolj turističnih občin pa imamo zagotovo tudi nalogo, da tujcem pokažemo in predstavimo naše narodovo bogastvo.

Društvo Anbot si je v preteklih letih pridobilo velik ugled tudi v širšem prostoru. Pod vodenjem in usmerjanjem Andragoškega centra Slovenije ter s podporo stroke različnih področij smo se v preteklih letih učili in strokovno rasli, s povezovanjem z drugimi sorodnimi društvi pa drug drugega plemenitili. Tudi lokalna skupnost, občina Piran, je prepoznala vrednost in nudi dovolj podpore za uresničevanje programov. Prav nesnovna dediščina daje obilo priložnosti za pripravo dogodkov, ki povezujejo med seboj različne generacije, različne narode in drug drugega ob prijetnih doživetjih bogatimo. Snovna dediščina starega zgodovinskega obzidnega mesta tako dobi pod svoja stara mestna obzidna vrata zgodbe preteklosti.

Tesno sodelovanje stroke, lokalne skupnosti in nevladne organizacije-društva je obrodilo sadove in potrdilo, da s podporo drug drugega bogatimo. Slogan: »Sodelovati in ne tekmovati« smo prepoznali kot vrednoto, ki ji je vredno posvečati vsa svoja prizadevanja.

Potrditev, da je moč v medsebojnem sodelovanju in povezovanju, je bila večkrat prepoznana kot vrednota in presežek, kar pričajo priznanja in nagrade ŠK, društvu in posamezniku — Priznanje Andragoškega centra Slovenije študijskemu Krožku »Ohranjanje dediščine«, plaketo občine Piran društvu za nacionalno odprtje DEKD 2005, Steletovo priznanje za promocijo kulturne dediščine, Priznanje ACS za promocijo učenja in znanja.

Diplomska naloga »Neformalno izobraževanje odraslih in ohranjanje kulturne dediščine«, v kateri je bila v letu 2012 opravljena študija primera — raziskava o povezanosti študijskih krožkov z Dnevi evropske kulturne dediščine, v kateri je mogoče zaslediti koncept skupnosti prakse, je služila kot

primer dobre prakse. Na ta način smo v društvu dobili poglobljen strokovni uvid v naša minula prizadevanja in usmeritve za nadaljnje vodenje študijskih krožkov, ki jih izvaja društvo z namenom usklajevanja interesov posameznika in skupnosti, uravnoteženje le-teh, ter medsebojno povezovanje, sodelovanje in vseživljenjsko učenje. Učenje v študijskih krožkih je v Piranu preraslo v gibanje, prepoznano tudi širše v prostoru.

Natalija Planinc, Anbot (natalija@planinc.si)

3.11 Kako so na slovenskem Javorniku včasih živeli?

Na Jesenicah že devet let zapored v okviru etnološkega projekta Ohranjanje kulturne dediščine v lokalnem okolju delujejo študijski krožki. Preučujejo način nekdanjega življenja. Izdali so že devet knjižic, v katerih so zbrali lepo število pripovedi, zadnjo lani o dediščini Slovenskega Javornika. S pridobivanjem udeležencev ni težav. Ljudje so motivirani in komaj čakajo, da študijski krožek najavimo v »njihovem« predelu Jesenic.

Krožek je potekal po sprotne dogovorov vseh članov v večernem času v prostorih društva upokojencev. Udeleženci so imeli sproti možnost vplivati na obseg in konkretno vsebino projekta ter so s tem prevzeli tudi del odgovornosti za učni proces in vsebino ter izgled brošure. Vsako srečanje študijskega krožka je vključevalo socio-kulturno animacijo in izobraževanje oziroma učenje o kulturni dediščini. Način in metode dela v krožku so bili sledeči: raziskovanje na terenu, obiski starejših ljudi, ki poznajo zgodovino, skupinsko delo ali delo v dvojicah, učenje s sodelovanjem, delo v majhnih skupinah, skupinska diskusija, izkustveno učenje. Dosežki krožka so odmevali po širšem območju Gorenjske, predstavili smo jih na zaključni prireditvi na Slovenskem Javorniku, ob občinskem prazniku v avli občinske knjižnice, na muzejskem večeru v Kosovi graščini in v številnih medijih.

Človek je bitje, ki ustvarja zgodovino, vendar svoje preteklosti ne more ponoviti. In kako škoda bi jo bilo pozabiti. Zgodbe ljudi predstavljajo pomemben del naše kulturne dediščine — zavedanje prebivalstva o njenem pomenu je nujni predpogoj za ohranitev izvornega bogastva. Je unikatna in nenadomestljiva. Naša naloga je, da jo spoštujemo, negujemo in jo obogateno izročimo v dar in hrambo prihodnjim rodovom. Kulturna dediščina je zapuščina preteklih rodov, s katero spoznavamo odnos družbenega, duhovnega, socialnega in gospodarskega odzivanja človeka v času in prostoru. Vključuje materialno in duhovno dimenzijo. Tako kot smo trdno odločeni, da se spopademo s podnebnimi spremembami, revščino, energetske potrebe

prihodnosti ali današnjo ekonomsko krizo, mora enaka odločenost veljati tudi za ohranjanje kulturne dediščine. Kamenček v bogatem mozaiku le-te pa so gotovo tudi spomini na »nekoč«.

Na Slovenskem Javorniku se začinja železarska povest Jesenic, saj je to kraj, kjer je imel baron Žiga Zois svojo fužino, ki je obstajala iz malega Plavža in dveh kladiv. V krožku smo med drugim zapisali tudi zgodbe o razvoju gospodarstva, ki ga je včasih in ga še danes zaznamuje železarstvo. Delo v tovarnah je danes drugačno, življenje nasploh je drugačno. Težko fizično delo je prej izjema kot pravilo. Čeprav pregled gospodarstva ni bil glavni cilj krožka, zgodbe članov prikazujejo železarsko dejavnost včasih in s tem gospodarski razvoj od Kranjske industrijske družbe, železarne Jesenice do sedanje družbe Acroni. Poznavanje železarskega dela nekoč predstavlja določen občutek pripadnosti pri današnjih krajanih, ki lahko s pomočjo zgodb v knjižici začnejo razlikovati različne skupnosti in to razliko spoštovati.

Zgodovina nas uči in nam dokazuje, da se prav vse nenehno spreminja in da mora vsakdo doživeti lastno izkušnjo. Koliko takih izkušenj je šlo v pozabo, koliko idealov, usod, lepih misli je kot daljna zvezda na obzorju, ki se ji skušamo približati, ta pa se nam vedno bolj oddaljuje. Začetek 21. stoletja namenja pozornost zlasti napredku, zato zmanjkuje pozornosti za druge vidike razvoja, ki bolj upoštevajo sožitje med ljudmi, kulturo, okoljem in gospodarskim razvojem. Da ne bi drveli le v prihodnost, je spoznavanje preteklosti temeljni kamen za načrtovanje prihodnosti. Ohranjanje kulturne dediščine v slovenskem nacionalnem programu za kulturo je zato ena temeljnih nalog tako vseh vladnih resorjev kot vseh lokalnih skupnosti.

Na Jesenicah s študijskimi krožki »*Kako so včasih živeli ...?*« že devet let zasledujemo cilje tega nacionalnega programa. Pozitiven in ganljiv odziv prebivalcev kaže na pomembnost projekta in dodano vrednost za lokalno skupnost. S pozitivnimi izkušnjami tega krožka želimo spodbuditi tudi druge lokalne skupnosti. V zgodovinskih knjigah je zapisano mnogo dejstev,

dogodkov in ljudi, vendar je že Ionesco dejal, da »ima zgodovina vedno prav le v zgodbah posameznikov«.

Tako kot vse kraje, mesta, države, tako kot ves svet tudi Slovenski Javornik čas neusmiljeno in z vso naglico spreminja. Tehnološki napredek in razvoj gospodarstva sta vplivala bolj, kot si je mogoče misliti. Kako pa so ljudje živeli, služili kruh, se zabavali, pa smo izvedeli iz prve roke, torej od starejših krajanov, ki se še spominjajo svoje mladosti na Javorniku. Pa ne gre le za njihove zgodbe in spomine ter nostalgичno pripovedovanje o dobrih starih časih. Gre za ponos nad dosežki, izvirne zgodbe posameznikov, resnična doživetja in ideje, ki jih bomo v prihodnosti menda še potrebovali.

Polona Knific, LU Jesenice (polona.knific@lu-jesenice.net)

3.12 Slamnikarstvo v Domžalah

Slamnikarstvo je bila v preteklosti mengeško-domžalskega območja tista obrt, ki je pred 150 leti izpeljala industrializacijo in v 20. stoletju Domžale povzdignila v urbano naselje. Domžalčane in še bolj Domžalčanke je v različna mesta po Evropi in v ZDA pošiljala usposablјati in voditi nove podružnice. Po prvi, še bolj pa po drugi svetovni vojni so se razmere tako spremenile, da izdelava pokrival ni bila več dober posel in leta 2003 je z delom zaključila še zadnja tovarna. Spretnosti pletenja slamnatih kit, šivanja in oblikovanja slamnikov, spomini na ljudi in tovarne, so tonili v pozabo. Muzejska

slamnikarska zbirka v Jamarskem domu na Gorjuši je bila zastarela in slabo dostopna. Muzejsko društvo, ki je pripravilo program varstva in promocije občinske kulturne dediščine, je imelo preveliko vizijo, da bi zmoglo udejanjiti idejo o slamnikarskem muzeju.

Študijski krožek *Slamnikarstvo* je bil ustanovljen v dogovoru med Gorenjskim muzejem in Kulturnim domom Franca Bernika Domžale, ki je želel, da mu muzej pomaga pripraviti slamnikarski muzej. Člani krožka so bili skrbno izbrani: veteran turističnega delovanja Igor Kuzmič, oblikovalec in najemnik za muzej primernih občinskih prostorov Roman Kos, učiteljica in mentorica zgodovinskih krožkov Vilma Vrtačnik Marčun, šivalka slamnikov Jožica Košak, vodja galerijske dejavnosti pri Kulturnem domu Katarina Rus Krušelj, slavistka — članica uredništva lokalnega časopisa *Slamnik* Vera Vojska, direktorica domžalske knjižnice Barbara Zupanc Oberwalder, knjižničarka Urša Justin, direktorica Mestnega muzeja Kamnik Zora Torkar, muzejska dokumentalistka Helena Rant, etnologinja — avtorica člankov, knjižice in filmarka o slamnikarstvu Saša Roškar, domačinka, diplomantka etnologije Ana Beno, občasno je bil z nami avtor knjige o slamnikarstvu, zasebni zbiralec Matjaž Brojan. Financiranje priprave muzeja je prevzela občina Domžale prek Kulturnega doma Franca Bernika. Redne objave v lokalnem mesečniku *Slamnik* 2011-2012. Uspešen dialog v krožku je omogočalo upoštevanje pravil delovanja študijskih krožkov, moderiranje mentorice Tatjane D. Eržen in dober projektni vodja Milan Marinič. 17. aprila 2013 je krožek za svoje delo dobil nagrado občine Domžale.

Milan Marinič, direktor Kulturnega doma Franca Bernika Domžale, ki ga je občina zadolžila za muzejsko dejavnost, je našel možnost za uresničitev muzejskih idej v povezavi z Gorenjskim muzejem. Ker pa je v Domžalah kar nekaj poznavalcev slamnikarstva, muzejci pa imamo strokovno znanje za postavljanje razstav in vodenje muzeja, smo na pobudo Kulturnega doma odgovorili s predlogom delovanja v študijskem krožku, v katerem je izmenjava znanja in učenje drug od drugega pravilo. Na prvih srečanjih je bilo še precej

dvomov in nejevere Domžalčanov, a hkrati se je čutila velika pripravljenost za sodelovanje. Mentorica je na podlagi vnaprejšnjih pogovorov s ključnimi člani krožka pripravila program dela. Na prvem srečanju je obširno predstavila način dela in pravila delovanja študijskih krožkov. Na drugem srečanju smo v pogovoru z vodji čevljarskega muzeja v Žireh dobili potrditev, da je naša pot do muzeja boljša, ker nam združevanje strokovnjakov in ljubiteljev v ŠK zagotavlja dialog. Začeli smo s predavanji za izmenjavo znanja – muzejci o postavljanju razstav in pripravi vsega potrebnega za muzejsko zbirko, raziskovalci slamninarstva pa o zgodovini in posebnostih te domžalske obrti in industrije. Doumeli smo, da je bolje postaviti dobre temelje slamninarskemu muzeju z zbirko predmetov in razstavo na razpoložljivem mestu v Godbenem domu, kakor postavljati izvedbo načrtov v prihodnost, ko bo odkupljena idealna stavba zadnje slamninarske tovarne Univerzale. Zedinili smo se, da ne želimo klasičnega muzeja, v katerem domuje samo razstava, ampak želimo muzej, ki bo združeval vse, ki jih slamninarstvo zanima, ohranjal spomin na ljudi, na izdelke, širil spretnosti in znanje, potrebne za izdelavo slamnikov. V ključnem trenutku določitve roka izvedbe naše ideje nas je v vrtinec dejavnosti potegnila odločitev, da razstavo odpremo še isto leto. Znanje smo pridobivali tako pospešeno, da tega nismo imeli niti časa opaziti. Popisali smo predmete v muzejih in zasebnih zbirkah, ki bi jih lahko vključili v naš muzej. Druga skupina je snemala spomine starejših slamninarjev, poizvedovala za ljudmi, ki imajo še orodje, slamnike in znanje za njihovo izdelavo. Pripravili smo scenarij razstave, po katerem so začeli obnavljati prostore. Pregledovali smo literaturo o slamninarstvu in pripravljali izpiske. Kdor je bil spreten pri neki dejavnosti, je vodil druge. Tako nas je Saša Roškar zapeljala v svet Dropboxa, na katerega smo vsi lahko spravljali zapiske, fotografije in drugo in vsi imeli dostop do ključnih dokumentov za svoje delovanje.

Dve odločitvi sta bili ključni za uresničitev zadanega cilja, pa nobene nismo demokratično sprejeli. Milan Marinič je za drag denar odkupil zasebno zbirko, kar je omogočilo dober izbor predmetov za razstavo. Roman Kos se je odpovedal najemništvu prostorov Godbenega doma, se izselil in tako sprostil

tudi pritličje za muzej. Pripravili smo delavnico prepoznavanja slamnikov glede na tip, čas izdelave, materiale in tehnike, na kateri so nas že priletne šivalke slamnikov in ljubljanski klobučar Sergej Pajk naučili toliko, da smo lahko slamnike ustrezno razporedili po razstavi. Sanjali smo, kako bomo imeli delavnice izdelovanja slamnikov, na katerih bomo ohranjali in širili znanje izdelovanja domžalskih slamnikov. Kako bodo obiskovalci lahko v katalogu izbrali tip in nato sodelovali pri izdelavi. Kako bomo prodajali doma izdelane slamnike v muzejski trgovini. Pogovarjali smo se, kaj za to potrebujemo. Šivalne stroje smo usposobili, prešam pa nismo bili kos. Dediči nekdanjih slarnikarjev so nam podarili veliko potrebščin. Članice Kulturnega društva Fran Maselj Podlimbarski Krašnja in Društva narodnih noš Domžale so nam priskočile na pomoč s svojim znanjem pletenja kit iz slame.

Odprtje muzeja je bil velik praznik in županove besede, da bo podprl delovanje muzeja, veliko upanje. Žal se to ni uresničilo, ker občina v teh kriznih časih namenja glavnino denarja za vrtce in šole. Večina članov krožka je prezaposlena z vsakdanjimi obveznostmi. A uspeh je, da je po več mesecih od odprtja vendar zagotovljen denar, da so trije člani krožka zdaj plačani za to, da čuvajo muzej, vodijo po razstavi kar številne obiskovalce in kažejo postopek šivanja slamnikov. In da se enkrat na mesec v muzeju zberejo domačini in se pogovarjajo z izbranimi gosti o izbrani slarnikarski temi. Odkupljena je bila delujoča preša, ki sta jo člana krožka s pomočjo nekdanjega »prešarja« iz tovarne Univerzale usposobila, in precej nedokončanih slamnikov ter kit. Širijo se ideje o povezovanju s slarnikarskimi muzeji v Italiji, Švici, Belgiji in Romuniji. Katarina Rus je naredila strokovni izpit za kustosinjo. Čakamo na prihodnost.

Mag. Tatjana Dolžan Eržen, Gorenjski muzej (tatjana.erzen@gorenjski-muzej.si)

3.13 Sopota

Sopota je majhen zaselek, kjer prebiva okoli 60 ljudi, od tega je delovno aktivnih slaba tretjina ljudi, ki so zaposleni v sedmih bližnjih občinah. Kljub temu, da je krožek sprva povezoval družbeno manj aktivne posameznike, kjer smo si zastavili osnovni moto: »Važno, da se imamo lepo, pa če storimo še kaj ali pa ne!«, smo dosegali zavidljive rezultate, katerih sadove se da še razvijati. Krožku je vse to uspelo ob neprecenljivi motivacijski podpori somentorja Jožeta Praha, vsestransko lokalno aktivnega gozdarja, ki v dobrem presega vse meje, prvega predsednika Športnega društva Sopota Staneta Zupanca ter pozneje tudi ob spodbudi Marije Imperl iz KTRC Radeče. Vedno so nam bile neprecenljive besede Nevenke Bogataj iz ACS in Toneta Lesnika iz ZGS.

Predvsem smo načrtali zametke turistične ponudbe same vasice, stkali vezi sodelovanja z lokalnimi društvi, okoliškimi zavodi s področja spodbujanja razvoja podeželja, obstoječimi turističnimi ponudniki idr.

Študijski krožek *Sopota* vsa leta poteka na domovih članov, zadnja leta v terminu vsak drugi torek v mesecu. Vedno za srečanje poskrbi drug član ali članica, prav tako za hrano in prostor. Srečanje oblikujemo s predstavitvijo in diskusijo o pripravljeni temi ter zaokrožimo v družabnem vzdušju. Cilje smo si vedno zadali s skupnimi pogovori in oblikovanji naših idej ob začetkih vsakega ponovnega cikla ŠK. Izobraževalni cilji so bili v krogu ljudi v tretjem življenjskem obdobju nepoudarjeni, a v očeh opazovalca očitni, vidni in presenetljivi. Vključevanje podeželskega človeka, gospe ali gospoda, ki se je šele preko krožka prvič v življenju razgalil z javnimi nastopi, je bistven element učenja v našem študijskem krožku.

Ob sodelovanju organizacije (sprva ZGS, sedaj KTRC Radeče) smo se vsako leto udeleževali ter ob realizaciji akcijskih ciljev poskrbeli tudi za medijski odziv.

Sprva sta se v krogih zbranih zbujała radovednosti in obujanje spominov. Predenje je bilo naš prvi izbor — razvili smo prikaz vseh faz nastajanja toplih volnenih nogavic, ki nastanejo iz ovčje volne domačega kmeta. Motivirali in povabili k sodelovanju smo rokodelca, ki nam je izdelal nov kolovrat. V krožku se je razvilo veliko elementov gospodarstva, ki se jih še vedno da razvijati, obujati in nadgraditi. Znanje predstavljamo in tudi tržimo.

Lotili smo se tudi sejanja in obdelave prosa z zbiranjem receptov in uporabnostjo prosene kaše. Učenje žetve in vezanje žita v snope je bilo zanimivo za vse generacije. Veliko smo se pogovarjali o načinih življenja naših prednikov in iskali nauke za življenje danes. Obdelali smo zgodbe, kot jih poznajo člani in članice, o mlinih in žagah, ki so bili vse do povojnih časov glavna gospodarska dejavnost celotne doline Sopote. Obujali smo čase in načine življenja med in po vojni, spoznavali napredne misli in tudi realizacije predlogov naših prednikov. K obujanju običajev sodi tudi prenos mnogih receptov in življenjskih modrosti od uporabe zdravilnih rastlin do receptov za dolgo življenje.

Ob močni pripadnosti smo v dobrem sodelovanju tkali ideje, znanja in prakse, ki so vsaj delno še žive, za prihodnost pa zanimive zlasti kot dopolnilna dejavnost, obogatitev turistične ponudbe. Podeželski človek je zelo dober poznavalec narave — od vremena do pridelave prenekatere kulture, živila ipd. ŠK Sopota pa je v svojem okolju znal poglede preseči in ob opori že omenjenih motivatorjev oblikovati popolnoma nove cilje. Sredi gozdnega nereda in »grabna¹«, večkrat nebodigatreba, smo oblikovali naraven biser v prostor za sklepanje porok — slap Sušjek. Oblikovali smo darilce in poročni obred. Preproste mame, gospodinje in upokojenci, tudi delavci, ki so se skozi življenje borili s trdim delom in skromnostjo, so razvili močan in globok turistični potencial ter ga povezali z lokalnimi gostinskimi ponudniki, in kmetom, ki poskrbi za prevoz s konji. Od leta 2004 se letno izpelje poroka. Ponosni smo na

---

¹ »Graben« je pogovorna oblika za potok.

vsako posebej, ker smo v vsako posebej vtkali svoje misli, ki ljudi vračajo v naše kraje.

Jeseni 2006 je ŠK *Sopota* oživel legendo o sv. Neži. Zgodbo smo usmerili v ureditev tematske Nežine poti iz Sopote na Kum. Vsa leta organiziramo pohod na Nežino nedeljo v sredini januarja ter po tablah in z oznakami iz naše vasice pokažemo pot na vrh 1120-metrskega Kuma prenekateremu ljubitelju narave, gozda, in nenazadnje vode — Nežinih solzic, s katerimi si je po legendi vredno umiti oči za boljši vid.

Voda – gozd – človek. Trojica bogati druga drugo in zaživi le v sožitju. Trudili smo se krepiti stike z ljudmi, ki odločajo in imajo vpliv v občinskih vodah. Javna predstavitev diplomske naloge pa (še) ni vodila v razvojni preboj, čeprav je ŠK *Sopota* močno prerasel misijo nemogoče. Prav vsako srečanje, ideja, zamisel v njem šteje, in sicer za posameznika, skupino in zagotovo nekoč tudi za nekoga tretjega. Zdi se mi nemogoče, da s krožki med vseživljenjsko učeče se ljudi vstopamo prednostno s storilnostno naravnano noto. Ne, v ŠK mora prevladati socialni moment, ki lahko preraste in se razvije v tisto najboljše, kar iztisnejo člani in članice sami.

Tatjana Kavšek, KTRC Radeče (tatjana.kavsek@gmail.com)

3.12. Dve cerkniški izkušnji

Na VITRI smo leta 1995 opredelili poslanstvo trajnostnega razvoja podeželja, ki ga izvajamo v različnih oblikah, kot so: ŠK, delavnice, tečaji, predavanja, prireditve *Teden vseživljenjskega učenja*, strokovne ekskurzije, mednarodno sodelovanje itd. Pri tem izhajamo iz vizije Regionalnega razvojnega programa Notranjsko-kraške regije 2007-2013, ki pravi »Postali bomo prepoznavna, gospodarsko stabilna, razvojno-ekološko usmerjena regija, ki bo spodbudila lasten razvoj skozi izrabo naravnih in kulturnih danosti ter s spodbujanjem razvoja človeških virov postala znana po zdravem načinu življenja in uveljavljena turistična destinacija« ter vseh treh razvojnih priorit:

1. Eko razvoj v notranjsko kraški regiji, 2. Znanje za pospešeno globalno konkurenčnost ter 3. dostopna in podporna infrastruktura.

Trajnostni razvoj se začne pri informiranju vsakega posameznika in s tem celotne družbe. Enakovredno zajema okolje, kulturno in naravno dediščino, energijo, turističen razvoj, razvoj kadrov itd. Prav tako temelji na trdnem sodelovanju vseh prebivalcev: aktivnih posameznikov, zaposlenih v gospodarski/negospodarski dejavnosti, upokojencev, mladine, kmetov. Dejstvo je, da lahko le informiran človek s svojimi dejanji prispeva k skupnemu trajnostnemu razvoju. ŠK so ena od tovrstnih oblik, ki spodbujajo sodelovanje tako javnega in zasebnega, gospodarskega, neprofitnega (NVO) ter izobraževalnega sektorja.

V naših ŠK-jih se zavedamo pomembnosti raznolikosti članov, zato vključujemo osebe različnih poklicnih, izobraževalnih in statusnih (zaposlen, upokojenec, študent) profilov. Takšna oblika sodelovanja običajno predstavlja prvo obliko sodelovanja ključnih akterjev za lokalni razvoj, ki se običajno težko povežejo. Predstavljeni ŠK-ji so neformalno še vedno aktivni in pripravljajo različne oblike izobraževanja v notranjsko kraški regiji (literarni večeri, posveti, delavnice itd.).

Študijska krožka *Na obisku so gostje iz tujine* in *Energija v lokalni skupnosti* sta nastala na podlagi izvedenih evalvacij ŠK, pobud nekaterih aktivnostih posameznikov in aktualnih projektov Vitre. Posebna motivacija pri udeležencih ni bila potrebna, saj so se vanj vključili samo zainteresirani člani. Cilji so se oblikovali na prvih dveh srečanjih, ki so večinoma potekala na sedežu Vitre v Cerknici, nekatera pa tudi na terenu. Struktura udeležencev je bila zelo pestra, večinoma se sodelujoči predhodno med seboj niso poznali. Za tretjino udeležencev je bil ŠK prva tovrstna oblika projektne sodelovanja in neformalnega učenja, ostali pa so bili bivši krožkarji ali udeleženci projektne aktivnosti Vitre. Evalvacije so pokazale, da je ŠK postal eden od priljubljenih načinov druženja in učenja oseb z istimi motivi in željami. Običajno se nadaljuje po zaključku v obliki prijateljstva, sodelovanj in vključevanja v druge

razvojne projekte in programe ali celo kot vzpostavitev poslovnih partnerstev. Vključujemo jih v mednarodne projekte Vitre, kjer sklepajo mednarodna poznanstva, odpirajo poslovne priložnosti ter izmenjujejo praktične izkušnje izven meja Slovenije. Naši projektni partnerji, ki se z obliko ŠK spoznavajo prvič, so navdušeni. K (trajnostnemu) razvoju ŠK-ji prispevajo tako, da krepijo socialne vidike razvoja, ker slonijo na filozofiji vseživljenjskega učenja, ter povezovanja z izkustvenim učenjem. Okoljsko razsežnost zaobjemajo z vsebinami, saj so vse tematike vezane na varovanje in ohranjanje okolja, naravne in kulturne dediščine ter učinkovito rabe in obnovljive vire energije, ki jih ima predvsem podeželje v izobilju. Z vidika gospodarstva pa pri nas predstavljajo prve korake k razvoju samooskrbnosti, razvoja turistične infrastrukture in zavesti ter z oblikovanjem novih delovnih mest. Poleg tega so preizkušena oblika mednarodnega izobraževanja in sodelovanja. Ponosni smo, da je glavnina članov ŠK spoznala kot odlično izobraževalno metodo, ki nekatere vodi v formalno izobraževanje. Bili so ključni element aktivnega sodelovanja v programih *Leonardo da Vinci*, *Grundtving*, *Teden vseživljenjskega učenja*, *Univerza za tretje življenjsko obdobje* idr. ŠK so tudi oblika izobraževanj za osebe v javni upravi, podjetjih, posameznike. Njihova moč je v povezovanju različnih ljudi, profilov in področij.

Tatjana Gostiša, VITRA Cerknica (info@vitra.si)

3.13 Žage in mlini v Vuzenici in okolici

Obstoječi pisni viri pričajo, da so ob vuzeniških potokih, skoraj na vsaki kmetiji, peli mlini in žage že od začetka 19. stoletja naprej. V krožku, ki je deloval v letih 2006 in 2007, smo zbrali 22-25 ljudi, ki so ali še živijo vzdolž vuzeniških grabnov in vedo, kje vse so ropotale žage in mlini, ljudi, ki jih ta dediščina zanima, ter gozdarje, ki smo z omenjeno zgodovino strokovno povezani. Skupni cilji so bili: seznaniti se z lokacijami bivših žag in mlinov na vodni pogon v vuzeniških grabnih, spoznati delovanje še ohranjene žage in mlina, njihovo zgradbo, vzdrževanje in propadanje in predstaviti delovanje krožka širši javnosti z izdajo brošure in razstavo fotografij ter zbranega gradiva.

Zbirali smo se v domačem okolju z željo, da raziščemo ta del naše preteklosti. S sproščenim pogovorom smo zbrali njihova bogata pričevanja. Na terenu smo iskali bolj in manj vidne ostanke ruševin in dopolnili že obstoječo karto žag in mlinov. Po spominih smo zabeležili 88 lokacij, kjer je voda dolga desetletja poganjala mlinska in vodna kolesa. Drug za drugim so počasi, a vztrajno, izginjali ter končno potihnili, propadli in v veliki večini dobili podobo ruševin. Ohranjeni sta le še dve žagi in Kurejev mlin, ki spada med zavarovane spomenike etnološke dediščine ter je mlel še pred par leti. Danes kljubuje času, a počasi izgublja svojo značilno arhitekturo. Pričevanja udeležencev in starejših ljudi smo vrisali v karto lokacij bivših žag in mlinov v brošuro, ki je bila ob podpori Občine Vuzenice dostopna tudi širši javnosti.

Zdenka Jamnik, ZGS (zdenka.jamnik@zgs.gov.si)

3.14 Lesena hiša na Kozjaku

V krajini Pohorja in Kozjaku, ki jih oblikujejo bogati gozdovi, je bil les glavno gradivo stoletja. Lesene hiše, grajene iz lesa domačih gozdov, z majhnimi okni in strmo streho, pokrite s kozjaškimi *šintli*, so bile stoletja značilnost pokrajine. Toplina doma in zdravo življenje ter želja, da se ohranijo, so razlogi, da v številnih ljudje še živijo. Prav ti ljudje so bogat zaklad spoznanj in izkušenj takšnega življenja. Mnogi med njimi so tudi mojstri izdelave ročnih del pri gradnji avtohtonih lesenih hiš; cepljenja *šintlov*, tesanja tramov in izdelave ostrešij.

V okviru krožka v občini Muta smo v letih 2008 in 2009 zbirali njihova znanja in izkušnje več kot dvajsetih domačinov. Naši cilji so bili: spoznati arhitekturne značilnosti lesenih hiš na podeželju Kozjaka, pridobiti izkušnje in znanje o lesu kot naravnem materialu, dopolniti znanje o zaščiti lesenih hiš z vidika energetskega varčevanja, prikazati izdelavo posameznih delov lesene hiše in izdati brošuro in pripraviti razstavo.

Dobivali smo se v domačem kraju, v prostorih bivše šole na Pernicah, prav tako grajene iz domačega lesa. Spoznanja smo obogatili z ogledom podobnih hiš v Logarski dolini in spremljanjem izdelave lesene hiše v podjetju Smreka. Predstavniki Gozdnega gospodarstva Slovenj Gradec nam je predstavil projekt izdelave eko-etno hiše po vzoru pohorske stavbne dediščine. Energetski svetovalec nas je seznanil z varčnostjo lesenih hiš, arhitekt pa podal strokovni pogled o prenovi in novogradnji. Delo krožka in prikaz posameznih mojstrskih del smo predstavili tudi študentom arhitekture. Vedenja o lesenih hišah in pričevanja ljudi, izkušnje, strokovni pogledi o izbiri lesa za gradnjo in času sečnje so zbrani v brošuri, ki je izšla ob finančni podpori Občine Muta.

Zdenka Jamnik, ZGS (zdenka.jamnik@zgs.gov.si)

3.15 Pohorski furmani

Furmanstvo je bila, med vojno in po njej, na Pohorju in Kozjaku pomembna dejavnost kmečkega gospodarstva. Šlo je za prevoz lesa iz gozda do ceste, dalje do žag, skladišč, železniške postaje ali na *flos*. Skoraj vsaka kmetija je imela vprežno žival — nekateri vole, drugi konje. Z izgradnjo gozdnih cest in pojavom prvih tovornjakov po letu 1960 se je furmanstvo v veliki večini umaknilo v gozd. Danes poteka spravilo ter prevoz lesa mehanizirano.

V krožku, ki je potekal v letih 2010 in 2011 v Vuhredu in okolici, smo zbrali skoraj trideset ljudi, tudi furmanov, ki so desetletja spravljali les iz pohorskih gozdov, mojstre, ki so izdelovali furmansko opremo (sedlarja-zotlerja, kolar-bognerja, kovača), veterinarja, gozdarje in posameznike, ki so bili povezani s furmanskim življenjem. Naši cilji so bili: zbrati znanje in izkušnje o furmanstvu na Pohorju, prikazati njihovo življenje in trdo delo ter odnos do konjev, gozda in narave, zbrati stare fotografije iz furmanskega življenja, izdelati dokumentarni film o furmanstvu v sliki in narečni besedi ter pripraviti razstavo zbranega gradiva.

Ob prijetnih druženjih v domači gostilni so nastala bogata pričevanja iz njihovih življenj. Mojstri so nazorno prikazali svoje delo — kolar izdelavo vozov in koles, sedlar izdelavo konjske opreme, pri kovaču pa smo konja tudi podkovali. Furmani so z veseljem demonstrirali prevoz *plohov* iz gozda do kamionske ceste. Zbrana pričevanja, delo furmanov in mojstrov je strokovno posnela etnologinja iz Pokrajinskega muzeja Murska Sobota. Ob finančni podpori Zavoda za gozdove Slovenije je nastal dokumentarni film v sliki in narečni besedi, ki ostaja kot bogata dediščina našim zanamcem.

Študijski krožki potekajo v okviru Zavoda za gozdove, Krajevne enote Radlje, vedno v domačem okolju, kjer se pestra množica mož in žena, starejših in mladih, počuti sproščeno.

V krožkih smo uspeli zbrati ljudi, ki so že pred desetletji, v času delujočih žag in mlinov, gradnje lesenih hiš in furmanstva, med seboj veliko sodelovali. Povezali smo se z različnimi inštitucijami: turističnim društvom Sv. Primož na Pohorju, občinama Vuzenica in Muta, Zavodom za kulturno dediščino Maribor, Krajevno skupnostjo Sv. Anton na Pohorju, Pokrajinskim muzejem Murska Sobota, Gozdnim Gospodarstvom Slovenj Gradec, Zadrugo za razvoj podeželja LAS MDD in Knjižnico Radlje ob Dravi. Sodelovali smo na lokalnih prireditvah, na karavani ŠK v Radečah, se predstavili študentom arhitekture in širši javnosti z razstavami in ob finančni podpori lokalnih skupnosti izdali brošure (*So ropotale žage in mlini v vuzeniških grabnih, Lesena hiša na Kozjaku*) ter dokumentarni film *Furmanstvo na Pohorju*. S prispevki smo sodelovali v *Viharniku*, *Večeru*, lokalnem časopisu in na Koroškem radiu. Pridobili smo kulturno varstvene smernice in pogoje za obnovo zaščitene Kurejevega mlina, katerega obnova se zaradi pomanjkanja sredstev še ni pričela.

Vključili smo se v projekt izdelave eko-etno koroške hiše. Za *šintlarja* in *cimpermana* je vključitev v projekt izdelave lesenih hiš priložnost za dopolnilno dejavnost ter ohranjanje obrti. Z zbranimi izkušnjami o lesenih hišah smo sodelovali tudi pri projektu *Identiteta Koroške hiše*, ki je razvil načrt za sodobno, okolju prijazno koroško hišo.

Spoznali smo, da so potoki sredi Pohorskih gozdov in voda veliko bogastvo, ki ga bo treba učinkoviteje izkoristiti, kot je to človek znal že pred desetletji; da lesene hiše ostajajo zdrav in okolju prijazen bivalni prostor, bogati gozdovi Pohorja in Kozjaka pa dajejo obilo možnosti, da les, kot najbolj naravno gradivo, izkoristimo, še posebej pri gradnji na podeželju; da so les znali ceniti vsi, tudi furmani, ki jim je *furmanstvo* bil dohodek; da so ljudje z izkušnjami bogat zaklad znanja, ki ga ponosno podajo ter ga je vredno zbirati, še posebej v narečni besedi, in tako ohranjati dediščino lokalnega okolja.

3.16 Solčavski gorski les

Študijski krožek je spodbudil reševanje problema, ki ga domačini čutijo že dalj časa. S pogovori, predavanji in aktivnostmi smo spodbudili povezovanje različnih interesnih skupin (kmetje, gozdarji, arhitekt, tesarji, mizarji itd.), ki želijo povečati vrednost gorskega lesa in izdelkov iz njega. Nadaljevanje študijskega krožka je projekt, podprt z Evropskimi sredstvi, *Leader*. Mentor krožka je bil Alojz Lipnik (alozj.lipnik@solcavsko.si).

Nadaljevanje ŠK je projekt *Solčavski gorski les*, v okviru katerega smo izvedli strokovno študijo o gorskem lesu, predavanja in delavnice za širšo ciljno skupino, in promovirali izdelke iz solčavskega gorskega lesa. Vzoredno z delom ŠK pa je tekel tudi projekt *Turistična infrastruktura Solčavsko*, v okviru katerega smo na terenu že vgradili les posekan v okviru študijskega krožka.

Občina Solčava je ves čas podpirala delovanje študijskega krožka tudi tako, da je ugotovitve oziroma rezultate ŠK implementirala v svoje nadaljnje projekte.

Med drugim smo v okviru širšega projekta izdelali tudi tematski film z naslovom »Solčavski gorski les«, ki je del širšega cikla tematskih filmov Solčavskega. Naslovi ostalih filmov so še: *Solčavsko — sprehod v naročje Alp*, *Jezersko-solčavska ovca*, *Kulinarika solčavskega*.

Društvo lastnikov gozdov »TISA« je s pomočjo projekta *Solčavski gorski les* svojim članom in ostalim zainteresiranim prebivalcem Zgornje Savinjske doline pokazalo prednosti gorskega lesa in široke možnosti njegove uporabe vse do končnih izdelkov. S tem namenom je Gozdarski inštitut Slovenije v sodelovanju z domačini opravil študijo o značilnostih in prednostih solčavskega gorskega lesa ter njegovi uporabnosti. Strokovno znanje in izsledki študije so bili predstavljeni na javnih predstavitvah in delavnicah. S pomočjo izsledkov študije je bila izvedena tudi praktična aplikacija lesenih izdelkov na javnih površinah v vasi Solčava.

S pomočjo projekta smo povezali znanje strokovnjakov in izkušnje domačinov z gorskim lesom ter pokazali njegovo praktično uporabnost. S tem smo želeli spodbuditi inovativnost domačinov za predelavo gorskega lesa.

Praktična aplikacija izdelkov iz solčavskega gorskega lesa na javnih površinah v Solčavi (igrala na otroškem igrišču ob šoli, klopi, mize, ograje, mostovi in pohodne površine ob pešpoteh v vasi in okolici, klini in druge prilagoditve za invalide in starostnike na vozičkih, okrasni elementi v vasi, izdelava tablic za označitev izdelkov).

Izvedeni akcijski cilji so bili: dogovori z lastniki in prevoz kakovostnega lesa na licitacijo, predavanje o gorskem lesu, priprava dispozicije za tržno znamko ter sečnja lesa ob pravem času po luni in zunanja uporaba tega lesa — začetek spremljave.

Študijski krožek je prispeval k širjenju zavesti o vrednosti gorskega lesa med prebivalci Solčavskega in širšega območja Zgornje Savinjske doline, rezultati pa so vidni in bodo tudi v prihodnje, ker so za to zainteresirani domačini in organizacije v okolju.

Marko Slapnik, Center Rinka (marko.slapnik@solcavsko.si)

3.17 Kulturna dediščina Sorice — kozolec in pot stavbne dediščine

Sorica je ena najlepših alpskih vasic v naročju Ratitovca in vrhov nad Soriško planino. Zaradi zmanjševanja pomena kmetijstva je propadlo ali pa je bilo ogroženih veliko stavb, vezanih na tradicionalne kmetijske dejavnosti. S tem namenom je bilo v preteklih letih v Sorici in v podratitovških vaseh obnovljenih 15 kozolcev s kamnitimi zidanimi stebri in ena sušilnica sadja. Obnova kozolcev je potekala tako, da smo s pomočjo sponzorjev financirali kritino iz naravnih materialov (*skodle, škrič*), lastnik pa je sam izvedel vsa potrebna dela. Izdelana je bila tudi »Pot stavbne dediščine«, ki vodi po Sorici in predstavlja Groharjevo rojstno hišo, v kateri je danes muzej, v nadaljevanju pa predstavi sušilnico sadja (*pajštubo*), *kaščo*, Groharjev spomenik, cerkev Sv.

Nikolaja in kozolec *toplar*. Projekt je pri lastnikih zbudil veliko zanimanja za obnovo kmetijskih objektov.

Učni del projekta je omogočil študijski krožek, ki je sodeloval s Turističnim društvom Sorica, Prosvetnim društvom Ivan Grohar in z ustanovo Slovenski kozolec. Zaradi dobre prakse je pozneje Občina Železniki v svojem proračunu namenila nekaj denarja za obnovo kozolcev na podoben način tudi v drugih krajih občine.

Delo študijskega krožka, ki je potekal v obdobju med letoma 2011 in 2014, je bilo tudi medijsko odmevno, saj smo se predstavili v lokalnih in regionalnih medijih. V njem je sodelovalo med 6 in 11 domačinov. Izobraževalna cilja ŠK sta bila: izobraževanje o kulturni dediščini Sorice in osveščanje lastnikov kozolcev in javnosti o pomenu kulturne dediščine. Akcijski cilji študijskega krožka ostajajo v kraju ter so rezultate predstavili z razstavo »Slovenski kozolec« in razstavo fotografij »Stavbna dediščina Sorice«. Ključni pa so tematska pot stavbne dediščine ter obnovljeni kozolci v Sorici.

Danes je zavest o pomenu arhitekturne dediščine v vasi zelo visoka, Sorica pa zaradi obnovljenih kozolcev še lepša.

Boštjan Škrlep, ZGS (Bostjan.Skrlep@zgs.gov.si)

3.18 Gozdna učna pot Kres in metode vodenja

Na prvo stran zgibanke, ki predstavlja gozdno učno pot Kres, ki jo je postavil študijski krožek ter se ob tem naučil tudi vodenja po njej, smo zapisali:

»Ali veš, ...?

... zakaj je Martin Krpan posekal lipo?

... da se imata goba in drevo zelo rada?

... kako gre pesem o hudi mravljici?

... zakaj se reče, da je človek trden kot hrast?

... da so mrtva drevesa zelo živa?
... da sapica lahko odnese fantička, kapico pa pusti?
... koliko so stara drevesa ob poti in koliko let šteješ ti, zala sprehajalka in korenjaški popotnik?«

Na Gozdni učni poti Kres obiskovalec dobi odgovore na vsa zgornja vprašanja in spozna delček gozda in kulturne krajine nekoliko drugače. Študijski krožek je deloval v Železnikih, in sicer med letoma 2005-2007. Sodelovalo je deset domačinov. Izobraževalna cilja sta bila izobraževanje o gozdu in kulturni krajini ter metode vodenja. Akcijska cilja pa sta bila gozdna učna pot Kres (tematska pot) in obnova kozolca.

Gozdna učna pot je dolga 2050 m in ima višinsko razliko 110 m (460 m – 570 m). Za ogled sta potrebni 2 uri, saj je pripravljenih 15 vsebinskih točk. Po poti nas vodijo oznake oziroma logotipi poti v obliki treh zelenih smrek. Pot se začne v Dašnici ob informacijski tabli, kamor pridemo s parkirišča v Železnikih pred športno dvorano.

Zelo pomembno je, da je pri nastanku poti sodelovalo več organizacij in društev, poleg Zavoda za gozdove Slovenije še Zavod za šport, kulturo in turizem Občine Železniki, Andragoški center Slovenije, Občina Železniki, Osnovna šola Železniki, Turistično društvo Železniki in Lovska družina Železniki. Ob tem smo navezali tudi korekten stik z vsemi lastniki zemljišč, ki so nam dovolili uporabo njihovih zemljišč za namen te poti, obiskovalcev poti pa je zelo veliko.

Boštjan Škrlep, ZGS (Bostjan.Skrlep@zgs.gov.si)

4. SKLEPNE MISLI

Zbrani primeri so mnogo več kot le primeri dobre prakse. Sporočajo, da tudi **majhna skupina pod določenimi pogoji lahko prispeva k razvoju**. Sprehod po Sloveniji kaže gospodarsko samoorganiziranje zlasti na podeželju in vlogo, ki jo ima pri tem izobraževanje. Projektno zasnovana Parada učenja predstavlja okvir zanj in navezavo na pojma »skupnost« in »razvoj«. Primere zato velja brati z očali teh dveh pojmov, za katera je značilno, da ju ni mogoče kupiti (pa tudi ne prodati). Odvisna sta od ustvarjalnosti posameznika in pretočnosti vezi med ljudmi. (Pretežno) državna sredstva za delovanje študijskih krožkov dokazujejo, da država ni vedno stvar (oddaljenih) elit.

Razvoj v opisanih primerih ni razumljen kot rast, čeravno smo hote iskali ekonomske dimenzije študijskih krožkov, da bi presegli njihovo umeščanje med prostočasno učenje in osebnostno rast. Poudarek na razvojno dejavnejših ni nov, je pa prvič izpostavljen in viden. K pisanju so bili povabljeni referenčni mentorji študijskih krožkov Andragoškega centra Slovenije, ki lokalni skupnosti omogočajo razvojni preboj. Razpršeno so namreč dosegali isti cilj, prilagojen kulturi in lokalnim potrebam, v čemer so tudi teoretsko utemeljena organizacijska oblika razvoja.

Prvi med elementi gospodarskega razvoja je **zgoščevanje idej in pobud posameznikov v majhno skupino**, ki z načrtnim učenjem:

- preučuje gospodarsko zgodovino (Jesenice, Šenčur),
- oživlja rokodelstvo (Idrijsko-Cerkljansko, Domžale, Radlje ob Dravi, Vuzenica),
- gradi turistično infrastrukturo (pot Livek-Topolovo, Muta, Kres) ali
- omogoča energetska oskrbo (Vuhred, Vuzenica, Cerknica).

Motivi učenja so lahko različni, med njimi najdemo tako potrebo po zaslužku kot prizadevanje za višjo kakovost življenja. Vedno vsaj delno odsevajo gospodarski trenutek. Med vsebinami učenja očitno prevladujejo nekdanji vzorci oskrbe in v preteklosti aktualni viri, ne pa vzorci in viri, ob katerih (večinoma) živimo danes. Negotovost v zvezi s prihodnostjo se krepi, zato so pretekle izkušnje ne le lastna dediščina in vir samozavesti, ampak tudi dopolnitev in celo alternative, iz katerih se lahko naučimo mnogo in več.

Drugi ključen element razvoja, tudi gospodarskega, je **ustvarjalnost**. Posavje je bilo do leta 1999 bela lisa izobraževanja odraslih. Nadgradnja oblike, ki se je že v povsem

klasični izvedbi izkazala za ustrezno, ni bila nujna, a se je v mednarodnem krožku in mreži šestih drugih, ki so prostorsko zaobjeli celo regijo, pomembno potrdila. Podobno sporočilo nam pošiljajo prav vsi opisani primeri. Tako razumljeno svobodoljubje bo prihodnjim rodovom gotovo v prid. Preučevanje evropske in s tem tudi lastne identitete s kritično razpravo je znamenje zrelosti, torej dodaten vzor mladim, brez katerega si bodo vzore pač poiskali drugod. Čestitke torej vsem, ki ste projekte zastavili tako, da so prinesli več kot le evre!

Tretji element gospodarskega razvoja so **prodajni izdelki in turistična infrastruktura**, saj nosijo zaslužek v dopolnilnih dejavnostih. Taki so totrovo olje, kruh in šintli v Radljah, taki so tudi cerkljanski in domžalski rokodelski izdelki. Zanimiva sta primera z Gorenjske (šenčurski krompir) in Bele krajine (gribeljski žbul), ki morda celo ponovno pridobivata svojo vlogo. Tudi boleča spoznanja učijo - težka industrija je prinesla tudi krute spremembe lokalnih skupnosti – zato je pogum mladih Jeseničanov, da si pred tovrstnimi izkušnjami in znanji ne zatiskajo oči vreden spoštovanja. Razumljivo se med primeri pojavljajo soriški kozolci, solčavski les, hudokoški olcarji, posavski recepti za predelavo gozdnih sadežev in še drugi, saj je gozd v Sloveniji skorajda samoumevno prisoten. Tudi voda – danes se z njo srečujemo predvsem ob pipah – je našla v brošuri mesto, ki ji gre (Sopota, Drava, tim. »vuzeniški grabni«). Vstopnico v javnost in še dosti več od tega sporoča livški primer, poln simbolike in kljub primerljivim strminam drugačen od učne poti Kres v Železnikih. Prenos idej in znanj s skupine na prvo organizirano raven skupnosti, občino, ponazarja več primerov, na posebno živ način piranski Anbot in lirična predstavitev dela v dolini Sopote.

Opisi študijskih krožkov dajejo mnoge **odgovore na vprašanja: »kako«?** Prinašajo mnoge lokalne narečne besede. Govorijo o življenju, ki je redko v medijih, a deluje, in to skladno z lokalno kulturo. Ne preseneča torej, da so študijski krožki prejeli toliko priznanj: občinskih (npr. v Tišini, Šenčurju, Radečah, Domžalah), medobčinsko (Koper, Piran in Izola) ter nacionalnih - za izobraževanje (šestnajstkrat mentorju, trinajstkrat krožku in petkrat podjetju oziroma društvu). Razpršene majhne skupine namreč že dvajset let prispevajo k razvoju, nekatere bolj neposredno in druge manj. V času materialnega omejevanja stopajo v ospredje novi poudarki, tudi ohranjanje odgovornosti za skupnost, z njo pa upornost vse bolj uveljavljenemu vzorcu odvisnosti od raznih (slabo, a vendarle plačanih) služb.

Naj se na tem mestu **zahvalimo vsem**, ki ste sooblikovali študijske krožke, pisali prispevke, omogočili izid publikacije ali kakorkoli prispevali tudi h gospodarskemu razvoju na podlagi znanja. Le lastno znanje, delo in vztrajnost v dobrem dajejo ponos in zadovoljstvo, nas združujejo in nas bodo spremljali tudi v prihodnost.

Nevenka Bogataj, ACS (nevenka.bogataj@acs.si)